

Выключна
значныя
падзеі
стар. 4

У пошуках
цуду
творчасці
стар. 6

Узоры
акадэмічнага
жывапісу
стар. 12

Паўвекавы алмаз «Харошак»

Фота з архіва БДАЗХА «Харошкі».

«Беларускія мадонны».

Студзень — час чароўны: навагоднія падарункі і калядныя цуды, новыя надзеі і адкрыцці, зімовая казка і белая таямніца снегу... У такую ​​хорошую пару 14 студзеня 1974 года нарадзіўся Беларускі дзяржаўны акадэмічны заслужаны харэаграфічны ансамбль «Харошкі». Назва адпавядае сутнасці. Хаця ў сапраўднасці ансамбль атрымаў імя ад назвы вёскі Харошкі, што ў Магілёўскай вобласці. Там у пачатку 1970-х быў запісаны танец «Гусарыкі».

50 гадоў — плён шматвяковых нацыянальных традыцый і непаўторны фальклорны каларыт, увасоблены ў харэаграфічным і музычным мастацтве. Дзякуючы «Харошкам» старадаўнія беларускія танцы атрымалі новае жыццё і сучаснае гучанне, захаваўшы пры гэтым аўтэнтычную народнасць і прыгажосць. Нацыянальнае багацце доўгія гады збіралася падчас экспедыцый па Беларусі.

Нязменная натхняльніца «Харошак» — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, народная артыстка Беларусі Валянціна Гаявая. Дзякуючы яе руплівасці сабраны залаты фонд аўтарскіх праграм, якія з'яўляюцца візіткай беларускай культуры. За паўвека творчасці «Харошкі» аб'ехалі з гастролі амаль увесь зямны шар. З нядаўніх — выступленне ў Парыжы. У калектыве працуюць заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь Святлана Кашталапава-Патаповіч, Фёдар Балабайка, Васіль Прыходзька, Андрэй Макарук, Алена Якубец.

Падарункам да юбілею стаў паштовы праект «50 гадоў Беларускаму дзяржаўнаму акадэмічнаму заслужанаму харэаграфічнаму ансамблю «Харошкі» — мастацкі маркіраваны канверт і спецыяльны штэмпель. На канверце адлюстравана харэаграфічная кампазіцыя «Пава» — адзін з нумароў залатога фонду ансамбля. Канверт уведзены ў паштовае абарачэнне тыражом 20 тысяч экзэмпляраў. Яшчэ адным падарункам стане юбілейны канцэрт 26 студзеня ў канцэртнай зале «Мінск».

«ЛіМ»-акцэнт

Памяць. Выстаўка «Халакост: без права на памяць ахвяр халакосту, будзе працаваць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі да 13 лютага, паведамляе БелТА са спасылкай на сайт НББ. Экспазіцыя налічвае больш за 70 дакументаў на рускай, нямецкай і англійскай мовах: кнігі, перыядычныя выданні, брашуры, буклеты. Сярод іх — гістарычныя, мемуарныя дакументы, якія расказваюць аб халакосте як адным з самых жудасных злачынстваў нацыстаў. Арганізатары ўпэўнены, што ўсе гэтыя матэрыялы — сведчанні павагі да тых, хто выжыў, і даніна памяці загінутым ахвярам. Яны адлюстроўваюць надзею на тое, што вывучэнне гэтай трагедыі прымусіць чалавецтва рашуча адхіліць усе формы расізму, насілля і антысемітызму. Міжнародны дзень памяці ахвяр халакосту быў заснаваны 1 лістапада 2005 года на 60-й сесіі Генасамблеі ААН і штогод адзначаецца 27 студзеня.

Выбары. 3 17 студзеня да 16 лютага ўключна прадстаўнікі СМІ могуць падаваць заяўкі на акрэдытацыю для асвятлення правядзення выбараў дэпутатаў у адзіны дзень галасавання. Акрэдытацыя на выбары прадстаўнікоў СМІ, зарэгістраваных у Рэспубліцы Беларусь, ажыццяўляецца Міністэрствам інфармацыі. Спіс прадстаўнікоў СМІ, зарэгістраваных у Рэспубліцы Беларусь, акрэдытаваных для работы ў Інфармацыйным цэнтры, зацвярджаецца кіраўніком рабочай групы па стварэнні і забеспячэнні дзейнасці цэнтры. Заяўкі на акрэдытацыю за подпісам кіраўніка рэдакцыі СМІ трэба накіроўваць ў Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь на электронны адрас ups@mininform.gov.by.

Актualьна. Прэс-канферэнцыя з прэзентацыяй Канцэпцыі развіцця нацыянальнай культурнай прасторы ва ўсіх сферах жыцця грамадства на 2024—2026 гады прайшла ў Нацыянальным мастацкім музеі. Развіццё нацыянальнай культурнай прасторы накіравана на захаванне гістарычнай памяці беларускага народа, яго самабытнасці, рэалізацыю інтэлектуальнага і творчага патэнцыялу нацыі, актыўнае ўцягванне грамадзян у культурнае жыццё краіны пры захаванні разнастайнасці і адкрытасці да вынікаў творчай дзейнасці іншых народаў, лепшых узораў сусветнай культуры, якія маюць важнае значэнне, носяць высокамастацкі і высокамаральны характар. Дзяржаўная падтрымка традыцыйных каштоўнасцей, выхаванне грамадзян сродкамі культуры, фарміраванне і развіццё маральных арыенціраў, патрыятызму і нацыянальнай ідэнтычнасці — гэтыя і многія іншыя тэмы былі закрануты падчас дыскусіі.

Конкурс. Стартаваў прыём работ на IV рэспубліканскі літаратурны стартап *LitUP*, арганізаваны Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Асноўнай мэтай праекта з’яўляецца пошук, падтрымка і папулярнацыя перспектывных беларускіх аўтараў і творчых праектаў. Яго асаблівасць у тым, што ўдзел могуць прыняць як вядомыя аўтары з багатай бібліяграфіяй, так і пачаткоўцы. Членамі журы стануць кіраўнікі вядучых айчынных дзяржаўных выдавецтваў. За тры гады правядзення конкурсу больш за 40 кніг пераможцаў *LitUP* выйшлі ў вядучых выдавецтвах краіны і з’явіліся на паліцах кнігарань і бібліятэк. Работы можна дасылаць з 16 студзеня да 16 лютага 2024 года на электронную пошту projects.viazda@gmail.com, паштовым адпраўленнем на адрас: г. Мінск, вул. Фрунзэ, 5, ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі».

Праекты. Год якасці для Беларускага саюза мастакоў — гэта магчымасць паказаць вялікія выставачныя праекты. Аб гэтым заявіла першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталля Шаранговіч на прэс-канферэнцыі «Выставачны сезон — 2024. Новыя творчыя праекты беларускіх мастакоў», перадае карэспандэнт БелТА. Мастацтвазнаўца паведаміла, што выставачны сезон Саюза мастакоў адкрые праект «1,10 квадрата», прысвечаны 110-годдзю «Чорнага квадрата» Казіміра Малевіча. «Ён будзе складацца з дзвюх частак. На пляцоўцы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі мы пакажам віцебскіх мастакоў, якія займаюцца тэматыкай супрэматычных кампазіцый. Другая частка будзе прадстаўляць мастакоў усіх абласцей. Тэматыка гэтага праекта вельмі простая. Быў «Чорны квадрат», і ёсць яго трансфармацыі ў сучасным мастацтве, яны могуць быць розныя. Гэта неабавязкова жывапіс, гэта могуць быць любыя арт-аб’екты — усё тое, што сведчыць аб руху наперад у мастацтве», — дадала першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў.

Агляд афіцыйных падзей ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Не мае ніякага дачынення ні да беларускай дзяржавы, ні да Саюза пісьменнікаў Беларусі»

У Саюз пісьменнікаў Беларусі паступілі звароты ад шэрагу дзяржаўных выдавецкіх устаноў краіны. Выдавецтва «Мастацкая літаратура», «Беларусь», а таксама РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» засведчылі, што без іх дазволу і ўдзелу ў шорт-лісце так званай «прэміі Цёткі» з’явіліся выдадзеныя імі кнігі. У сувязі з гэтым сакратарыят СПБ выступіў з заявай.

«На некаторых недзяржаўных інтэрнэт-рэсурсах быў апублікаваны спіс намінантаў на так званую «прэмію Цёткі», якая не мае ніякага дачынення ні да беларускай дзяржавы, ні да Саюза пісьменнікаў Беларусі, — гаворыцца ў заяве. — Аднак некаторыя члены нашай грамадскай арганізацыі даведаліся, што іх прозвішчы і творы без ведама праваўладальнікаў скарыстаны для рэкламы незаконнага конкурсу».

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі звярнулі ўвагу, што на сайце так

званай прэміі, які не абнаўляўся апошнія гады, змешчана палажэнне аб прэміі, згодна з якім заснавальнікамі конкурсу з’яўляюцца тры арганізацыі. Усе яны ліквідаваны ў судовым парадку ў 2022 годзе і спынілі сваё існаванне. Такім чынам, адсутнічае ініцыятар конкурсу. А гэта супярэчыць патрабаванням артыкула 927 Грамадзянскага кодэкса Рэспублікі Беларусь, што прадугледжвае абавязковую наяўнасць асобы, суб’екта права, які аб’яўляе конкурс і бярэ на сябе пэўныя абавязкі.

«Са звестак пра арганізатараў конкурсу на сённяшні дзень — толькі адрас электроннай пошты, на які можна даслаць творы. Склад журы не абвешчаны. Такім чынам, гэта ананімнае мерапрыемства, адказнасць за правядзенне і вынікі якога фактычна ніхто не нясе, — падкрэслілі ў СПБ. — Відавочна, што, ствараючы падобныя правакацыі, апазіцыянеры дамагаюцца толькі аднаго: легалізаваць грашовыя

сродкі, якія пералічваюцца заходнімі спонсарамі, бо няма ніякіх сумненняў, што пераможцам прэміі будзе «прызначаны» іх прадстаўнік. Пры гэтым яны выконваюць яшчэ адно заданне заходніх «гаспадароў» — дыскрэдытаваць дзяржаўныя выдавецтвы, іх аўтараў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, кнігі якіх намінаваны без узгаднення з імі».

Кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў Беларусі звярнулася з заклікам да выдавецтваў любой формы ўласнасці, да рэдакцый друкаваных і электронных СМІ не ўспрымаць сур’ёзна фальшывыя дыпломы пераможцаў падобных конкурсаў. А членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, літаратараў, якія не ўваходзяць у творчую арганізацыю, мастакоў-ілюстратараў і супрацоўнікаў выдавецтваў, чые кнігі і творы скарыстаны для дасягнення несумленных мэт, заклікала заявіць рашучы пратэст у сувязі з падобнымі правакацыямі.

Славянскі калейдаскоп

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі аб’яўляе літаратурны конкурс «Славянскі калейдаскоп», прымеркаваны да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі.

Суарганізатарамі конкурсу з’яўляюцца Таварыства дружбы «Беларусь — Расія» і Культурна-асветніцкае грамадскае аб’яднанне «Наша Русь» пры падтрымцы Расійскага цэнтры навукі і культуры ў Мінску.

Мэты конкурсу — прыцягнуць увагу творчай моладзі да гераічнага мінулага Беларусі і Расіі, да мірнага, стваральнага жыцця і супрацоўніцтва, да развіцця Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі; супрацьдзеянне фальсіфікацыі гістарычных падзей, вынікаў Вялікай Айчыннай вайны; выхаванне пачуцця патрыятызму ў сучаснікаў, пачуцця еднасці народаў Саюзнай дзяржавы; выяўленне і заахвочванне таленавітай моладзі.

анонсы

Новая сустрэча з інтэлектуальным часопісам

У бібліятэках краіны і ў кіёсках «Белсаюздруку» — снежаньскі, за 2023 год, нумар часопіса «Бярозка». Інтэлектуальны часопіс для падлеткаў, як пазіцыяніруе сябе выданне, радуе даволі многімі цікавымі публікацыямі.

Рэдакцыя нагадвае пра даўні праект Мінскага палаца дзяцей і моладзі — літаратурная гасцёўня «Думаць вершы». Хто цікавіцца літаратурнай творчасцю — не абмініце і гэты расповед. З арыгінальнай, надзвычай адметнай казкі «Пра самы прыгожы горад» у снежаньскай «Бярозцы» выступае вучань СШ № 225 г. Мінска Раман Банькоўскі.

З відэагульнямі («Выбіраем падарунак для геймера: відэагульні ці настолкі») знаёмяць Алена Шух, Сяргей Старычонок і Іван Валугей («Настолкі»). Пад рубрыкай «Міфалогія» друкуецца артыкул Соф’іі Туронак «Рагатае сузор’е, ці Як каза стала каляданай зоркай». Даволі цікавым падаецца інтэрв’ю са спартсменкай і трэнерам Таццянай Трушкінай «Сваякі былі ў шоку:

такая маленькая дзяўчына — і пайшла ў такі спорт» (а «такі спорт» — гэта бокс!). Ганна Белая разважае пра маладзёжны слэнг (вы даведаецеся, што ж гэта за словы: «крынж», «краш», «лук» і іншыя моўныя таямніцы).

Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца аўтары ва ўзросце ад 15 да 35 гадоў. Творчыя работы прымаюцца на беларускай і рускай мовах у наступных намінацыях:

Паэзія (верш, паэма).

Проза (аповяданне, навіла, эсэ, абразок).

Публіцыстыка (нарыс, артыкул, інтэрв’ю, рэпартаж, даследаванне...).

Конкурсныя творы прымаюцца да 20 сакавіка 2024 года. Удзельнікі ўказваюць сваё прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас, тэлефон, дату нараджэння, месца вучобы або працы.

Урачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу адбудзецца ў Доме літаратара ў пачатку красавіка 2024 года на літаратурным свяце, прымеркаваным да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі.

Найлепшыя творы будуць прапанаваны да друку.

Міхась ПАЗНЯКОЎ,
старшыня МГА СПБ

Наталля Сіротка знаёміць з праграмамі для моладзі на радыё «Культура». Прачытайце яе артыкул у рубрыцы «Сур’ёзнае з гумарам» — упэўнены, што вам захацацца паслухаць радыё. Пра Тэйдні роднай мовы ў СШ № 2 Драгічына расказваюць члены гуртка «Юны журналіст» Таццяна Кукса і Ганна Пятроўская («Роднай мове — гучаць»). Вопыт драгічынскіх школьнікаў уражальны і варты пераймання. А мы раім часцей наведваць гэтую школу сучасным беларускім пісьменнікам!

А ў раздзеле «Заяўка на Парнас» — знаёмства з вершамі 16-гадовай гамальчанкі Наталлі Голубевай. «На напісанне ўласных вершаў мяне натхнілі творчы шлях і паэзія Максіма Багдановіча», — сцвярджае дзяўчына. Пспехаў і творчых адкрыццяў, Наталля! Новых публікацый у «Бярозцы» і ў самых аўтарытэтных літаратурна-мастацкіх выданнях!

А мы сцвярджаем, што «Бярозку» ўсё цікавей і цікавей чытаць!..

Мікола БЕРЛЕЖ

да ведама

У Коласаўскім доме пройдзе дзіцячы фестываль

Добрая традыцыя апошніх гадоў — правядзенне фестываляў дзіцячай кнігі ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Напрыклад, «Міхасёвы прыгоды» — кніжнае свята, якое займела сталую прапіску на пачатку лета. А дзіцячы фестываль «Ідзі, зіма, ідзі ў дарогу!» — гэта сустрэча пісьменнікаў і юных аматараў чытання ў музейнай прасторы напрыканцы зімы. Сёлета такая імпрэза пройдзе 29 лютага.

Пастаянныя партнёры фестываля — Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом «Звязда», іншыя выдавецтвы і кнігарні краіны. Малодшыя школьнікі разам з настаўнікамі

і іх бацькамі змогуць адкрыць новыя кніжныя навінкі, пазнаёмяцца з аўтарамі. Дарэчы, ужо далі згоду на ўдзел у фестывалі пісьменнікі Ірына Карнаухава, Алесь Карлюкевіч, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Жанна Міус, Павел Гушынец.

А блізкія родзічы, нашчадкі народнага песняра Беларусі раскажуць гасцям музея пра Якуба Коласа, пра тое, якім вялікі пісьменнік, класік беларускай літаратуры быў у побыце, у сямейных стасунках, у звычайным жыцці.

«Нам вельмі падабаецца арганізоўваць дзіцячыя кніжныя фестывалі, — гаворыць пра падзею дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Ірына Мацяс. — Па-першае, мы бачым,

як развіваецца дзіцячае чытанне і дзіцячае кнігавыданне, разумеем, што аматары чытання — гэта нашы патэнцыйныя наведвальнікі. І нам хацелася б наладзіць з імі дыялог педагогічнага, асветніцкага характару. Гэта вельмі важна. Па-другое, трэба выбудаваць, умацаваць мост паміж коласікам і сучаснай літаратурай. Ідзе, як не ў музеі народнага песняра Беларусі, гэта рабіць?»

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа, які знаходзіцца ў Мінску па адрасе вуліца Акадэмічная, 5, чакае не толькі юных чытачоў, але і ўсіх жадаючых на кніжным фестывалі «Ідзі, зіма, ідзі ў дарогу!», які адбудзецца 29 лютага 2023 года.

Сяргей ШЫЧКО

з нагоды

«Шпаргалка» ад класіка

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі народнага песняра ў Мінску па благаславенні епіскапа Пінскага і Лунінецкага Георгія адбыліся традыцыйныя «Каляды ў доме Якуба Коласа».

У свой час святочная праграма пачыналася па ініцыятыве светлай памяці архіепіскапа Пінскага і Лунінецкага Сцяфана (25.03.1944—22.04.2022). Архіерэй спалучаў захапленне творчасцю класіка нацыянальнай літаратуры з глыбокай павагай да падзей Першай і Другой сусветных войнаў. На малой радзіме ў вёсцы Корзуны Чэрвеньскага раёна ўзвёў храм у гонар Аўгустоўскай іконы Божай Маці, дзе ўстаноўлены стэлы памяці з імёнамі загінулых землякоў.

імпрэзы

Пра тое, што хвалюе

Шаркаўшчынскую дзіцячую бібліятэку наведалі мастак-карыкатурыст Анатоль Гармаза і жывапісец, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Ігар Бархаткоў.

Бібліятэкар Людміла Казіцкая распавяла аб іх творчасці. Юнакі і дзяўчаты даведліся, што Анатоль Гармаза скончыў Мінскае мастацкае вучылішча імя А. К. Глебава, мастацка-графічны факультэт Віцебскага педагогічнага інстытута, працаваў загадчыкам мастацкага аддзела часопіса «Вожык», цяпер генеральны дырэктар і рэдактар выдавецтва «Шапакля». Ігар Бархаткоў маляваў пачаў у 10 класе. Скончыў аддзяленне станковага жывапісу Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Працягваў вучобу ў творчых майстэрнях Акадэміі мастацтваў СССР у Мінску, затым стажыраваўся ў Дрэздэнскай акадэміі мастацтваў. Яго карціны

знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, фондах Беларускага саюза мастакоў, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску і іншых музеях, прыватных калекцыях.

Госці не толькі адказвалі на розныя пытанні, але і давалі парады навучэнцам мастацкага аддзялення Шаркаўшчынскай дзіцячай школы мастацтваў. На сустрэчы прысутнічаў беларускі пісьменнік Віктар Праўдзін, які згадзіўся папазіраваць мастацка-карыкатурысту. Апладысменамі сустрэлі ўдзельнікі мерапрыемства песню «Мой родны кут», а песню «Снег кружыцца» ўдзельнікі і госці праспявалі разам.

Людміла Казіцкая ўручыла на памяць гасцям зборнік «Казкі пра Шаркаў-град», аўтарамі якіх з’яўляюцца ўдзельнікі літаратурнага клуба «Жывое слова» пры дзіцячай бібліятэцы.

Анатоль Гармаза і Ігар Бархаткоў падарылі чытачам бібліятэкі кнігі.

Марыя СУШКО

Уладыка Сцяфан адзначаў асабісты юбілей разам з адметнымі датамі вызвалення Беларусі. Сёлета, святкуючы Раждства Хрыстова, вырашылі аддаць даніну павагі, прыгадваючы высокую духоўную асобу і шчырага патрыёта Айчыны, удастоенага звання «Ганаровы грамадзянін Брэсцкай вобласці». Сустрэчу арганізаваў прэсакратар Пінскай епархіі іерэй Іаан Гарбуноў. Успамінамі аб архіерэі падзяліліся родныя Якуба Коласа — унучка Марыя Міцкевіч і нявестка Аляўціна Міцкевіч (22 студзеня яна адзначыць 94-годдзе), дырэктар музея Ірына Мацяс, траюрадны пляменнік Уладыкі Сцяфана іерэй Мікалай Бондар (Смілавічы), протадыякан Андрэй Гарбуноў (Баранавічы). У літаратурнай частцы праграмы, якую правяла журналіст Таццяна Канапацкая (Лунінец), выступілі мінскія творцы Сяргей Трахімёнак і Іна Фралова.

Калядным падарункам ад Уладыкі Сцяфана заўсёды было выступленне хору «Усіхсвяткі» пад кіраўніцтвам Дзмітрыя Такмакова. І сёлета таленавітыя спевы славянскіх мовах. Васіліна Міцкевіч падарыла харыстам кніжачку «Каляды» з адпаведным урыўкам з паэмы «Новая зямля». Гэтае выданне — цудоўная «шпаргалка» для сучаснікаў, каб па вершах Якуба Коласа аднавіць у сем’ях спрадвечную традыцыю каляднага свята з яго шчырым пажаданнем: «За год дай Божа дачакаць...».

Таццяна ВАСІЛЬЕВА
Фота Ганны КУРАК

конкурсы

Музей 65.0

У 2024 годзе Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа адзначае свой 65-ы дзень нараджэння. На працягу шасці з паловай дзясяткаў гадоў супрацоўнікі беражліва захоўваюць традыцыі, закладзеныя Якубам Коласам, і падтрымліваюць цёплую, утульную атмасферу, якая панавала ў Коласаўскім доме.

Да свайго дня нараджэння музей аб’яўляе конкурс творчых работ «Музей 65.0» на распрацоўку фірменнага стылю, прысвечанага 65-годдзю стварэння ўстановы «Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа». Прыняць удзел у творчым спаборніцтве можа любы ахвотны. У конкурсе прадугледжаны наступныя напямкі: стварэнне часовага лагатыпа да 65-годдзя музея, які будзе выкарыстоўвацца на працягу юбілейнага года, і каларовае рашэнне фірменнага стылю; стварэнне фірменнага шрыфту для музея; стварэнне ілюстрацыі музея; стварэнне эксплікацыі для выкарыстання ў музейнай прасторы.

Творчыя работы ўдзельнікаў, выкананыя ў праграмах апрацоўкі і рэдагавання камп’ютарнай графікі, павінны быць прысвечаны 65-годдзю ўстановы і ўтрымліваць у сабе элементы, якія гэта адлюстроўваюць.

Прыём конкурсных работ ажыццяўляецца з 29 снежня 2023 да 31 студзеня 2024 года (уключна) на электронную пошту музея: muzeiyukolas@yandex.ru. Аб’яўленне вынікаў адбудзецца 15 лютага 2024 года. Падрабязную інфармацыю аб конкурсе можна знайсці на сайце музея.

«ЛіМ»-люстэрка

Міністр культуры Анатоль Маркевіч сустрэўся з вядомай югаслаўскай і сербскай актрысай тэатра і кіно, сцэнарыстам і рэжысёрам дакументальных фільмаў, грамадскім дзеячам Іванай Жыгон. Абмяркоўваліся пытанні ажыццяўлення новых праектаў у сферы тэатральнага мастацтва, развіцця культурных стасункаў Беларусі і Сербіі. За значны ўклад у захаванне і папулярнацыю славянскай культуры, рэалізацыю сумесных беларуска-сербскіх творчых праектаў Івана Жыгон была ўзнагароджана спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь сумесна з калектывам Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага.

Супрацоўнікі музея-запаведніка Аляксандра Пушкіна «Міхайлаўскае» ў Пскоўскай вобласці, які з’яўляецца помнікам рускай культуры нацыянальнага і сусветнага значэння, стварылі і прадставілі ў двух гарадах Беларусі выстаўкі, прысвечаныя творчасці паэта. У экспазіцыях прадстаўлены партрэты пісьменнікаў, а таксама фотазамалёўкі прыродных ландшафтаў пушкінскіх мясцін. У Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна музейшчыкі з Пушкінагор’я разгарнулі экспазіцыю «Пушкін і Гогаль у графіцы М. П. Прэдзеіна». Другая выстаўка — «Чароўныя мясціны» — уяўляе сабой фотапраект, аўтарамі якога з’яўляюцца дырэктар установы Георгій Васілевіч і супрацоўнік музейнай службы інфармацыі Мікалай Аляксеў. Яна адкрыта ў дзіцячай бібліятэцы імя Пушкіна ў Магілёве.

Сцэнарыі беларуска-расійскай карціны «Бацька Мінай: Партызанская легенда» разгледзелі на пасаджэнні Савета па развіцці кінематаграфіі пры Міністэрстве культуры. Пра гэта БелТА паведамлілі ў прэс-службе ведамства. Члены савета падтрымалі прапанову аб стварэнні карціны пра Героя Савецкага Саюза Мінаю Шмырова. У праекце задзейнічаны Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» і расійская кінакампанія «Военфильм». Плануецца, што работа пачнецца вясной 2024 года. Міністр культуры Анатоль Маркевіч адзначыў важнасць стварэння фільма да 80-годдзя Перамогі. Па яго словах, над сцэнарыем (аўтар — народны артыст Расіі Ігар Угольнікаў) была праведзена вялікая работа з улікам прапаноў, выказаных на папярэднім пасаджэнні савета ў снежні 2023 года.

Пяты міжнародны фестываль конкурсу кароткіх п’ес *Stories* адкрыецца ў Пецябургу ў тэатры «Субота», дзе нарадзіўся гэты праект. З 450 дасланых тэкстаў у праграму паказу ўвайшло шэсць п’ес, якія будуць на працягу двух дзён прадстаўлены ў выглядзе міні-спектакляў, паведамлілі напярэдадні арганізатары на прэс-канферэнцыі ў Санкт-Пецябуржскім прэс-цэнтры ТАСС. У конкурсе ўдзельнічалі творы з многіх рэгіёнаў Расіі — ад Масквы да Нарыльска, а таксама п’еса з беларускага горада Лагойска.

Дзесяць анімацыйных карцін ваенных і пасляваенных гадоў адновіць для шырокага паказу кінастудыя «Союзмультфильм», паведамліла прэс-служба студыі. «Да 80-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне «Союзмультфильм» адновіць для шырокага паказу анімацыйныя стужкі, якія былі створаны ў гады баявых дзеянняў і ў пасляваенны час. Плануецца, што аднаўленчыя работы закрануць 10 карцін», — гаворыцца ў паведамленні. Таксама адзначаецца, што спіс мультфільмаў, якія плануецца аднавіць, яшчэ фарміруецца. Адрэстаўраваныя стужкі пакажуць у кінатэатрах у рамках спецыяльных сеансаў.

Расійская камедыя «Халоп 2» зарабіла тры мільярды рублёў у пракаце. Дадзенныя прыводзіць сістэма ААІС. Аналагічны поспех быў у арыгінальнага «Халопа» 2019 года. Рэжысёрам абедзвюх частак выступіў Клім Шыпенка. У працягу здымаліся Аглая Тарасова, Мілаш Бікавіч, Іван Ахлябисцін, Марыя Міронава і інш. Сюжэт «Халопа 2» распавядае пра «мажорку» Кацю (Тарасова). Дзяўчына трапляе ў XIX стагоддзе, дзе яе перавыхоўваюць. Другі лідар праката «Брэменскія музыканты» асвоіў 2,2 млрд рублёў.

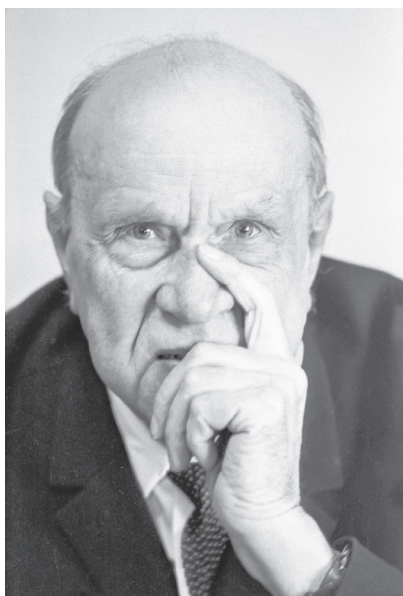
Стала вядома, калі на экраны выйдзе біяграфічны праект «Майкл» пра «караля поп-музыкі» Майкла Джэксона. Рэліз плануецца на 18 красавіка 2025 года. Дыстрыбучыя зоймуцца студыі *Lionsgate* і *Universal*. Здымкі стартуюць 22 студзеня. Галоўную ролю выканае пляменнік спевака Джафар Джэксан. Рэжысёрам стужкі выступіць Антуан Фукуа («Трэніровачны дзень», «Вялікі ўраўняльнік»), над сцэнарыем працаваў Джон Логан («Авіатар»). Прадзюсарскія абавязкі фільма возьме на сябе Грэм Кінг («Багемская рапсодыя»). У фільме прагучыць асноўны музычны каталог Джэксона. Спявак памёр у 2009 годзе.

Цікавінкі ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

Кандрату Крапіве — 85: «Стварыць камісію...»

Жыццё і творчасць народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы (1896—1991) — ужо сама гісторыя беларускай літаратуры. Не пералічваючы тых высокіх адзнак (а іх у Кандрата Кандратавіча Атраховіча было звышдастаткова: Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат дзвюх Сталінскіх прэмій, Дзяржаўнай прэміі СССР, званне акадэміка АН БССР і інш.), трэба адразу звярнуць увагу на маштаб зробленага пісьменнікам.

У 1939 годзе Крапіва надрукаваў п'есу «Хто смяецца апошнім». У гэтым жа годзе спектакль па ёй паставіў Купалаўскі тэатр. Сюжэт пра шарлаганаў, падхалімаў, якія пракраліся ў навуковую ўстанову, аказаўся настолькі актуальным, настолькі прывабіў глядача, што спектакль пачаў сваю доўгую дарогу па розных тэатрах Беларусі, Савецкага Саюза. А Гарлахвацкімі (у Крапівы Гарлахвацкі — дырэктар інстытута геалогіі, прайдзісвет, які ніякіх адносін да навукі не мае) сталі называць псеўдавучоныя і іншыя прайдзісветаў і нягоднікаў... Ад п'есы да п'есы Кандрат Крапіва станавіўся майстрам, творы яго былі запатрабаваны тэатрам. Не забываўся пісьменнік і на жанр байкі, з якога пачынаў свой шлях у літаратуры... «Я ў мастацкім агародзе // Толькі марная трава. // А якая? Смах ды годзе: // Я — пяхучка-крапіва. // Я расту вась тут пад плотам // І не так даўно ўзышла. // А ўжо многім абармотам // Рукі-ногі апякла. // Хто палез за агуркамі, // Хай той носіць пухіры — // Мяне голымі рукамі // Асцярожна, брат, бяры...» Многія байкі Кандрата Крапівы («Дыпламаваны баран», «Ганарысты парсюк», «Еш, дурань, бо то з макам», «Дзед і Баба» і інш.) сучасныя і па сённяшні дзень. Як і вась гэта, напрыклад, радкі: «Ва ўстановах часам ёсць // Вось такая ж «бабы»: // Здэцца, і робяць яны штось, // Але справы — слабы. // Ды такая не ўцячэ! // Скажам ёй нарэшце: — // Мо без вас было б лягчэй? // Паспрабуйце злезці!»

Фота Юрыя Іванова.

Кандрат Крапіва.

На пачатку 1981 года набліжаўся 85-гадовы юбілей народнага пісьменніка БССР. І старшыня праўлення творчай арганізацыі літаратараў Максім Танк звяртаецца ў Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі... Чытаем ліст кіраўніка СП БССР, арыгінал якога захоўваецца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь: «...5 сакавіка 1981 года спаўняецца 85 гадоў старэйшыне беларускай літаратуры, народнаму пісьменніку Беларусі, дэпутату Вярхоўнага Савета БССР, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук Беларускай ССР, лаўрэату Дзяржаўных прэмій СССР і БССР Кандрату Крапіве (Кандрату Кандратавічу Атраховічу).

З гэтай нагоды мяркуецца правесці ўрачысты вечар, на якім з віншаваннем юбіляра выступяць пісьменнікі, артысты, прадстаўнікі грамадскасці.

На наш погляд, гэты вечар трэба правесці ў вялікай зале Дома літаратара.

Просім прыняць рашэнне па гэтым пытанні».

Даволі кароткі і разам з тым канкрэтны зварот. Чаго ў ім болей — шырока

адзначыць 85-годдзе ці не рабіць больш маштабнымі ўрачыстасці, абмежавацца вечарам ў Доме літаратара? Маглі ж бы правесці юбілейны вечар і ў Купалаўскім тэатры. Ці ў Акадэміі навук БССР, віцэ-прэзідэнтам якой пісьменнік і мовазнаўца з'яўляўся з 1956 да снежня 1982 года? Значыць, і на час святкавання свайго юбілею таксама... Хутчэй у ЦК сам характар такога па змесце зварота быў чаканы, магчыма, — папярэдне і ўдакладнены.

І тым не меней — пра гэта можна меркаваць па дакладнай запісцы, падрыхтаванай кіраўнікамі трох аддзелаў ЦК адразу (культуры, прапаганды і агітацыі, навукі і навучальных устаноў). Там пытанне разгледзелі самым сур'ёзным чынам. І вось да якой высновы прыйшлі. Цытуем дакладную запіску ад 19 лютага 1981 г. (нагадаем: юбілей «запланаваны» на 5 сакавіка): «...5 сакавіка 1981 г. спаўняецца 85 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Рэспублікі, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук БССР, тройчы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР і лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, Героя Сацыялістычнай Працы Кандрата Кандратавіча Атраховіча (Кандрата Крапівы).

Саюз пісьменнікаў БССР увайшоў у ЦК КПБ з прапановай аб правядзенні мерапрыемстваў, звязаных з гэтай датай. Аддзелы культуры, прапаганды і агітацыі, навукі і навучальных устаноў ЦК КПБ вывучылі дадзенае пытанне і лічаць мэтазгодным:

1. Стварыць камісію па падрыхтоўцы і правядзенні 85-годдзя К. Крапівы (К. К. Атраховіча) у наступным складзе: Н. С. Гілевіч (старшыня), М. В. Бірыла, А. І. Ульяновіч, Г. М. Бураўкін, М. І. Дзялец, Т. Т. Дзмітрыева, А. Я. Макаёнак, М. Я. Мацукоўскі, Р. І. Сярноў, А. А. Тоўсцік.

2. Даручыць Саюзу пісьменнікаў БССР, Акадэміі навук БССР, Міністэрству культуры БССР правесці ўрачысты вечар, прысвечаны 85-годдзю К. Крапівы, 5 сакавіка 1981 г. у Доме літаратара.

3. Міністэрству культуры БССР, Міністэрству вышэйшай і сярэдняй

спецыяльнай адукацыі БССР, Міністэрству асветы БССР забяспечыць арганізацыю вечароў, кніжных выставак, прысвечаных 85-годдзю К. Крапівы у культасветустановах, вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах, школах рэспублікі...

Усё ж адрасамі святкавання юбілею народнага пісьменніка, любімага ў народзе драматурга і байкапісца стала ўся краіна. Як, дарэчы, і яго родная Уздзеншчына. «...4. Уздзенскаму райкаму КПБ сумесна з Саюзам пісьменнікаў БССР парвесці мерапрыемствы, прысвечаныя 85-годдзю К. Крапівы, на радзіме пісьменніка...» Як вядома, Кандрат Кандратавіч нарадзіўся ў вёсцы Нізок Уздзенскага раёна. Вучыўся ў царкоўна-прыходскай школе ў Нізку, Уздзенскім народным вучылішчы. І далей чытаем у запісцы: «5. БелТА, рэдакцыям рэспубліканскіх газет, Дзяржаўнаму камітэту БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні забяспечыць асвятленне 85-годдзя з дня нараджэння К. Крапівы ў перыядычным друку, па тэлебачанні і радыё...»

Здавалася б, нічога асаблівага за гэтай запіскай і зваротам кіраўніка пісьменніцкай арганізацыі і няма. За выключэннем аднаго — дакументы выразна паказваюць, што значыў для тагачаснага, пачатку 1980-х гг., грамадства юбілей аўтарытэтнага літаратара.

Крыху пазней, ужо ў сакавіку, на запісцы з'яўляецца дапаўненне — напісаныя ад рукі некалькі слоў: «Усе мерапрыемствы, прысвечаныя 85-годдзю К. Крапівы, прайшлі згодна з дадзенай запіскай».

Творы народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы працягваюць выдавацца і цяпер. Імя сатырыка, драматурга, паэта носяць вуліцы ў Мінску і Уздзе. У 1996 годзе была выпушчана паштовая марка да стагоддзя класіка. Наперадзе новыя юбілеі. Можа, яны і стануць нагодай для добрых спраў дзеля ўшанавання памяці Кандрата Крапівы, аўтара сапраўды неўміручых твораў?

Кастусь ЛЕШНІЦА

Пра жыллёвыя ўмовы пісьменнікаў. Год 1947...

Літаратары даволі часта ў сваіх успамінах расказваюць пра тое, дзе жылі, у якіх умовах пісалі свае творы. Асабліва — першыя апавесці і раманы... І ўсё гэта зразумела. Такія ж, як і ўсе, — жывыя людзі са сваімі клопатамі пра ўласны побыт. А яшчэ калі ўлічыць тое, што творчасць патрабуе пэўных умоў, найперш — цішыні навокал, адзіноты, асобнага кабінета ці проста пакоя, у якім можна надоўга засяродзіцца над чыстым аркушам паперы... Так, часам легендарныя творы нараджаліся і ў даволі неспрыяльных абставінах: у чыстым полі, на лузе, каля стажка сена, у астрозе... Нараджэнне і жыццё ў твораў самае рознае. Пятро Бітэль пераклаў «Пана Тадэвуша» Адама Міцкевіча ў шахце, у перапынках паміж працай па здабычы вугалю. Якуб Колас пачаў пісаць «Новую Зямлю» ў мінскім астрозе...

І ўсё ж тэма стварэння прымальных жыллёвых умоў для пісьменнікаў ужо ў савецкія часы была ў полі зроку ўлады. Цікавымі з вышыні сённяшняга часу падаюцца два дакументы — Пастанова Савета Міністраў Беларускай ССР № 1466 «Аб паляпшэнні жыллёвых умоў пісьменнікаў Беларускай ССР» і № 1467 «Аб будаўніцтве Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтва ў г. Мінску». Абедзве — з кастрычніка 1947 года. Зазірнем у першы з названых дакументаў, першапачаткова для якога стала яшчэ і пастанова Савета Міністраў СССР «Аб паляпшэнні жыллёвых умоў», прынятая таксама ў 1947 г. Беларускі ўрад прымае наступнае рашэнне:

«1. Устанавіць, што жылая плошча, якую займаюць пісьменнікі ў г. Мінску і іншых гарадах і раённых цэнтрах рэспублікі, у выпадку вызвалення перадаецца ў распараджэнне Праўлення Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР.

2. Абавязаць выканкам Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных (т. Длугашэўскага) выдзеліць у IV квартале 1947 года ў г. Мінску пісьменнікам,

якія маюць вострую патрэбу ў жыллёвай плошчы, 5 кватэр, пачынаючы з 1948 года, штогод выдзяляць Праўленню Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР па 8 кватэр.

3. Абавязаць Галоўнае Упраўленне па аднаўленні г. Мінска пры Савеце Міністраў БССР (т. Катавадава):

а) пабудаваць у 1948 г. дзесяцікватэрны дом для пісьменнікаў;

б) ажыццявіць у 1948 годзе будаўніцтва аднакватэрнага жылога дома для пісьменніка К. Крапівы (К. Атраховіча).

3. Дзяржплану Савета Міністраў БССР (т. Чорнаму) прадугледзець у бюджэце 1948 года неабходныя сродкі і будаўнічыя матэрыялы на жыллёвае будаўніцтва.

4. Абавязаць выканкамы абласных і гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных прадстаўляць пісьменнікам жыллёвую плошчу на ўзроўні з вучонымі ў першую чаргу.

5. Пабудаваць для пісьменнікаў у 1948—1949 гг. 12 лецішчаў.

Абавязаць Дзяржплан Савета Міністраў БССР (т. Чорнага) прадставіць да 1 студзеня 1948 года ў Савет Міністраў БССР прапановы аб мерапрыемствах па забеспячэнні будаўніцтва лецішчаў пісьменнікам.

Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР П. Панамарэнка.

Кіраўнік справамі Савета Міністраў Беларускай ССР І. Карпякоў».

Тое, што так асобна быў вылучаны Кандрат Крапіва, відавочна, сведчыць пра яго месца ў іерархіі літаратурных аўтарытэтаў таго часу. Да 1947 года аўтар напісаў цэлы шэраг вострых, запатрабаваных тэатрамі драм і камедый — «Партызаны» (пастаўлена ў 1937), «Хто смяецца апошнім» (1939), «Мілы чалавек» (1945)... Яшчэ ў 1941 годзе пісьменнік адзначаны званнем лаўрэата Сталінскай прэміі.

Другі дакумент — «Аб будаўніцтве Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтваў у г. Мінску»:

«Савет Міністраў Беларускай ССР ПАСТАНАЎЛЯЕ:

1. Пачаць будаўніцтва ў 1948 г. у г. Мінску Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтваў.

Будаўніцтва ўскласці на Галоўнае Упраўленне па аднаўленню г. Мінска пры Савеце Міністраў БССР.

2. Для будаўніцтва ўказанага дома замацаваць зямельны ўчастак па Падгорнаму зав. № 4.

3. Дзяржплану Савета Міністраў БССР (т. Чорнаму) прадугледзець у плане 1948 г. неабходныя сродкі і будаўнічыя матэрыялы на будаўніцтва Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтваў.

Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР П. Панамарэнка.

Кіраўнік справамі Савета Міністраў Беларускай ССР І. Карпякоў».

Пастанова была прынята 16 кастрычніка 1947 г. 18 кастрычніка яна трапляе ў Мінскі гарадскі Савет. Яго кіраўнік 21 кастрычніка накладвае рэзалюцыю: «Азнаёміць Гал. Архітэктара».

Пытанні будаўніцтва, пытанні спрыяння ў атрыманні жылля ў 1947—1948 і наступныя гады — гэта выключна важныя, значныя падзеі. Час быў такі, што ў многіх вёсках Беларусі, дзе свае драпежніцкія дзействы фашысты ажыццявілі асабліва па-драконаўску, жылі ў зямлянках. Вартасць, значнасць увагі, канешне ж, разумелі і самі пісьменнікі, спрабуючы ў адказ на такія праявы ствараць цікавыя і патрэбныя грамадству, шырокаму колу чытачоў творы. У 1950 годзе выходзіць апавесць Янкі Брыля «У Забалаці днее», якую праз два гады адзначаць Сталінскай прэміяй. У 1949 годзе — зборнік вершаў Аркадзя Куляшова «Камуністы», у 1949-м — яго паэма «Простыя людзі», у 1951-м — паэма «Новае рэчыва»... З'яўляецца адна з найлепшых кніг беларускай паэзіі пасляваеннага дзесяцігоддзя — зборнік «Каб ведалі» (1948), які быў адзначаны Сталінскай прэміяй... Беларуская літаратура пасляваеннага перыяду набірала сваю моц. Спрыяла гэтаму і дзяржаўная ўвага да пісьменнікаў.

Кастусь ЛЕШНІЦА

На карысць дзяржавы, на карысць чытача

Стварэнне высокамастацкіх, глыбокіх па змесце твораў, накіраваных на патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі, наданне большай увагі ў сваёй творчасці і грамадскай дзейнасці тэмам генацыду беларускага народа, ушанаванню памяці пра ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, папулярныя твораў знакамітых пісьменнікаў-землякоў — гэтыя і шмат іншых задач паставілі перад сабой пісьменнікі Гомельшчыны на выніковым сходзе.

Крыху статыстыкі

Пісьменніцкі калектыў рэгіёна налічвае амаль 60 творцаў. Напрыканцы мінулага года аддзяленне папоўнілі яшчэ тры прэзаікі — Уладзімір Матвіенка, Яніна Бераснёва і Ляман Багірава, у пісьменніцкую сям’ю ўліўся таксама літаратуразнаўца, крытык Іван Афанасеў. Звыш 1350 творчых сустрэч розных фармаціў, прэзентацый кніг пісьменнікаў абласнога аддзялення праведзена ва ўстановах культуры, адукацыі, працоўных калектывах рэгіёну.

За год выйшла з друку больш за 30 кніг, якія сведчаць пра рост творчага патэнцыялу пісьменнікаў рэгіёна. У перыядычным друку краіны апублікавана звыш 400 твораў, у тым ліку і буйных жанраў, паэтычных цыклаў і падборак, на розных электронных рэсурсах змешчана звыш 3,5 тыс. публікацый, 56 разоў пісьменнікі выступілі на тэлебачанні і радыё (рэспубліканскім, абласным, мясцовым).

Захоўваем памяць

Не перапыняецца работа па захаванні памяці пісьменнікаў, якія сышлі ад нас назаўсёды. Так, у сёлёнім альманаху «Літаратурная Гомельшчына» змешчаны асобны раздзел, прысвечаны памяці 16 пісьменнікаў-землякоў. А да 75-годдзя з дня нараджэння драматурга Васіля Ткачова на доме, дзе ён жыў, дзякуючы падтрымцы ВА «Гомсельмаш», усталяваны памятны знак у яго гонар. Школьнікі рэгіёна малявалі свае ўражанні па матывах мастацкіх твораў літаратараў і даслалі звыш 600 малюнкаў на V абласны конкурс «Родныя вобразы. Вясёлка над Тураўскай зямлёй». А да 95-годдзя Івана Сяркова за працяг мастакоўскай традыцыі майстра слова ў дзіцячай літаратуры на сходзе была ўручана абласная літаратурная прэмія прэзаіку Мікалаю Дзямчыхіну.

На жаль, былі ў 2023-м і страты: пайшлі з жыцця вядомыя творцы Ізяслаў Катляроў, Леанід Север і Уладзімір Шпадарук. Дзеля захавання іх памяці, а таксама памяці пісьменніка-земляка М. Мятліцкага аб’яўлены абласны і міжнародны конкурс (перакладаў «Беларусь — Расія.

Сожскія берагі дружбы»). Прынята рашэнне і аб заснаванні абласной прэміі ў гонар Васіля Ткачова і Ізяслава Катлярова, якія будуць уручацца раз на пяць гадоў.

Актывістам — заслужаныя ўзнагароды

На працягу года актыўна працавалі з чытачамі ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, вядомы беларускі паэт Міхась Болсун і старшыня аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч (звыш 50 сустрэч), пісьменнікі Тамара Кручэнка (звыш 25 сустрэч), Аляксандр Каляда, Міхась Сліва (звыш 20 сустрэч), Людміла Яськова (звыш 15 сустрэч), Алена Мацвіенка, Галіна Рагавая, Валерый Вятошкін, Вера Квяткоўская, Алег Ананнеў, Мікола Ждановіч, Лідзія Долбікава, Ала Бялькова, Таццяна Майсеева і Андрэй Мацвеева (звыш 10 сустрэч).

У абласным аддзяленні сфарміравана выдатная перакладчыцкая школа. Вынікам творчай працы сталі больш за 80 кніг перакладаў з удзелам таленавітых гамельчан і творчай моладзі рэгіёна, выдадзеных у Расіі, прычым з дзясяткаў — на беларускай мове. 15 членаў аддзялення на чале з У. Гаўрыловічам завяршаюць пераклад твораў болей 60 аўтараў з нацыянальных рэспублік Расіі. Кіраўнік аддзялення на выніковым сходзе ўручыў перакладчыкам высокія ўзнагароды: медалі «100 гадоў Расулу Гамзатаву» і «10 гадоў форуму “Берагі дружбы”», ганаровыя граматы і дыпламы.

Уся ўвага — дзецям і творчай моладзі

Погляд творцаў тут быў скіраваны на выяўленне і падтрымку, стымуляванне творчасці юных талентаў. Дзеля гэтага былі праведзены 7 літаратурных конкурсаў, у якіх прынялі ўдзел звыш 4 тыс. школьнікаў, навучэнцаў і студэнцкай моладзі. Самыя масавыя конкурсы, якія накіраваны на выяўленне і развіццё творчых здольнасцей дзяцей, і якія асабліва карыстаюцца папулярнасцю ў школьнікаў — XVII абласны конкурс чытальнікаў «Захаваем свет разам!» (па творах сучасных пісьменнікаў Гомельшчыны) і V конкурс малюнкаў па матывах твораў членаў Гомельскага абласнога аддзялення СПБ «Родныя вобразы. Вясёлка над Тураўскай зямлёй».

Традыцыі і навацыі

Асабліва ўвага надавалася выхаванню праз літаратуру. У ліку навацый — работа грамадскай Школы міру, мужнасці і патрыятызму пры абласным аддзяленні СПБ. На базе абласной універсальнай бібліятэкі на працягу навучальнага года для вучняў 8—11 класаў з чатырох раёнаў Гомеля праводзіліся літаратурныя ўрокі міру, мужнасці і патрыятызму.

У верасні была праведзена Дэкада сучаснай патрыятычнай літаратуры. У яе фармаце арганізавана 38 выступленняў і прэзентацый новых кніг пісьменнікаў у Гомелі, Рагачове, Мазыры, Петрыкаве, Добрушы. 7—10 верасня прайшлі V абласны фестываль літаратуры, культуры, народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» і V Форум маладых літаратараў «Слова». Упершыню ў Гомелі па ініцыятыве аддзялення СПБ адбыўся Першы з’езд праваслаўных літаратараў «Божая сцэжка».

Пры аддзяленні створана і абласное літаб’яднанне «Слова». На працягу года ў яго прынялі больш чым 50 самадзейных аўтараў, народных літаратурна-паэтычны клуб «Натхненне» Добрушскай ЦРБ, літаратурнае аб’яднанне «Пралеска» (Гомель) і народны тэатр «Грачы» Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна.

Выдавецкая праграма

У мінулым годзе выдадзены абласны альманах «Літаратурная Гомельшчына», другі зборнік твораў пісьменнікаў Гомельшчыны і Браншчыны «Пад небам адзіным», кніга лаўрэата міжнароднай прэміі «Вярнасьць Слову» С. Макаравай «Кусочек от рифа Счастье». Драматургіі Беларусі і Расіі прысвечаны выпуск міжнароднага альманаха «Літара» (у 2023 годзе праект адзначаны галоўным прызам міжнароднага форуму «Зататы Віцязь»). Выданні аддзялення падтрыманы аблвыканкамам, дзякуючы чаму сёння гэтыя зборнікі ёсць ва ўсіх буйных бібліятэках нашай вобласці і краіны.

Гонар аддзялення і краіны

Значнай падзеяй не толькі для гамельчан з’яўляецца і тое, што ўпершыню двое творцаў з аднаго аддзялення (С. Шах і У. Гаўрыловіч) сталі лаўрэатамі Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Літаратурную прэмію імя Кірылы Тураўскага атрымалі Соф’я Шах, Іна Зарэцкая, Сяргей Зянькоў, Наталля Шамяткова. У намінацыі «Адкрыццё года» ўзнагарода дасталася Анатолю Кавалёву.

Пра актыўнасць і эфектыўнасць дзейнасці пісьменнікаў сведчаць дзяржаўныя і творчыя ўзнагароды. Так, памятныя знакі «85 гадоў Гомельскай вобласці» атрымалі М. Болсун, Л. Долбікава, У. Гаўрыловіч, урадавых падзяк (Савет Рэспублікі і Савет Міністраў) удастоены У. Гаўрыловіч і Г. Говар. Званне «Чалавек года Гомельскай вобласці» з занясеннем на Дошку гонару Гомельшчыны прысвоена У. Гаўрыловічу.

Мікалай ПРЫАЗЁРНЫ

Маўклівы Нёман бачыць

15 студзеня ў Гродне чарговы раз ушанавалі прадстаўнікоў творчых прафесій. 13 жыхароў Прынёмання сталі лаўрэатамі абласной Прэміі імя Аляксандра Дубко «За творчыя дасягненні ў галіне культуры і мастацтва». Уладальнікам высокай узнагароды ў намінацыі «Пісьменнік года» стаў член Аляксей Якімовіч са Слоніма.

Урачыстая цырымонія і святочны канцэрт у абласным драмтэатры па традыцыі былі прымеркаваны да дня нараджэння героя Беларусі Аляксандра Іосіфавіча Дубко, якому 14 студзеня споўнілася 6 86 гадоў. Павіншаваць пераможцаў творчага спаборніцтва прыйшлі ўдава Аляксандра Эма Нікіфараўна Дубко, прадстаўнікі кіраўніцтва вобласці.

Падчас мерапрыемства гучалі цытаты з прамой славытага беларуса, таленавітага кіраўніка, выбітнага палітычнага дзеяча. Іх лейтматывам стала прызнанне ў любові роднаму краю, адораным, працавітым людзям, якія тут жывуць і сваёй працай прымнажаюць багатыя культурныя традыцыі. А імі, як вядома, славіцца кожны куток Беларусі. Падчас урачыстасці неаднаразова гучалі словы «прагрэс», «якасць», «самабытны», «унікальны». Вельмі радасна ўсведамляць, што ўсё гэта — пра нашу культуру,

Лаўрэат Прэміі імя А. Дубко
Аляксей Якімовіч

пра тое, без чаго складана ўявіць жыццё чалавека, як і без мірнага неба, згоды, упэўненасці ў заўтрашнім дні. Невыпадкова вобразам Аляксандра Дубко (1938-2001), чалавека рашучага і мэтанакіраванага, у Прынёманні натхняюцца на заявяванне творчых вяршынь. Запомніліся словы губернатара Гродзенскай вобласці Уладзіміра Караніка, якія прагучалі на цырымоніі: «Маўклівы

Нёман бачыць, як змянялася і змяняецца цяпер жыццё ў нашым краі. І як нельга спыніць Нёман, так нельга спыніць працэс развіцця Гродзеншчыны».

Аляксей Якімовіч — педагог, прэзаік, публіцыст, драматург. Дэбютаваў у друку ў 1967 годзе. Гэта сапраўдны майстар беларускага мастацкага слова, аўтар больш за 6 дзясяткаў кніг. Плённа супрацоўнічае з цэлым шэрагам дзяржаўных кніжных выдавецтваў, сярод якіх «Пачатковая школа», «Мастацкая літаратура», «Звязда», «Беларусь», «Народная асвета» і іншыя. Піша дзя дзяцей, падлеткаў і дарослых. Прайшоў шлях ад настаўніка пачатковых класаў да дырэктара школы. Яго творы для самых маленькіх чытачоў з’яўляюцца карыснымі сродкамі выхавання моладзі, фарміравання сістэмы маральных каштоўнасцей і духоўна-інтэлектуальнага патэнцыялу юных беларусаў. Пісьменнікам створана некалькі дзясяткаў п’ес («Чарадзейныя суніцы» (пастаўлена ў 1993 г.), «Хітрыкі Бабы Ягі» (пастаўлена ў 1994 г.), «Апошні дыназаўрык» (пастаўлена ў 1995 г.), «Маўглі» і інш.) на беларускай і рускай мовах. Творам Аляксея Якімовіча ўласцівы так званы рэгіянальны фактар — культурны код Прынёманскага рэгіёна, рознабакова ўвасоблены ў творчасці мясцовы матэрыял. Пісьменнік-лаўрэат актыўны

ў культурна-інфармацыйнай прасторы, — вядзе ўласны блог. Часты госць ва ўстановах адукацыі. Адукацыйна-выхаваўчы напрамак з’яўляецца асобнай мястоўнай старонкай у творчым багажы літаратара. Гэта шматлікія навучальныя дапаможнікі для школьнікаў, унікальныя метадычныя распрацоўкі, дыдактычныя матэрыялы, якія ўжо знайшлі прымяненне ў беларускіх школах. Літаратар як сапраўдны энтузіяст, асветнік шмат увагі надае духоўнай тэматыцы, народнаму фальклору, краязнаўству; з дапамогай сваіх дасціпных творчых задум знаёміць чытача з гісторыяй і культурай Беларусі ў сусветным кантэксце, з малых гадоў прывівае цікавасць і любоў да такіх паняццяў, як «радзіма», «род», «радзіна». Такім чынам, акрамя таго, што Аляксей Якімовіч сваёй працай узбагачае культурную спадчыну нашага краю, яго творчасць эфектыўна садзейнічае выхаванню моладзі ў рэчышчы народна-хрысціянскіх, патрыятычных, гуманістычных традыцый. У творчым спаборніцтве прымала ўдзел кніга Аляксея Якімовіча «Эльдарада просіць дапамогі» (выдавецтва «Беларусь»). Дзякуючы свайму багату творчаму і прафесійнаму вопыту пісьменнік-педагог здолеў узвесці аичыннае літаратурнае мастацтва на якасна новы ўзровень.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК
Фота аўтара

Парадаксальная любоў да радзімы

Паэзія і мастацкая проза закліканы стымуляваць эмацыянальнае і/або інтэлектуальнае ўзрушэнне праз судакрананне індывідуальнага і асабістага, з аднаго боку, з універсальным і агульналавечым — з другога. У гэтым сутнасць эстэтычнага і катарсісу як яго адвечнай уласцівасці, якая лучыць адзінку з іншымі людзьмі, са светам, ды і тым, што па-над усім гэтым. Такого эфекту чакаюць ад мастацтва ва ўсіх яго родах і відах, у пошуках такога «цуду» творчасці чытачы штомесяц разгортваюць нязменную рубрыку «Паэзія і проза» часопіса «Полымя». Паглядзім, ці не расчаруе нас снежаньскі нумар...

Казімір Камейша ў нізцы вершаў «Час не зачыніш на засовы» дзеліцца з чытачом пры дапамозе нешараговых вобразаў перажываннямі розных станаў. Напрыклад, калі ты пацалаваны камаром у твар, калі чуеш, як плача скошаная трава, як вочы сплываюць ручаямі. Запамінальным і яркім выступае вобраз лірычнага героя, які паліць дровы маладосці. А ў вершы «Хрэсьбіны 1943 года» аўтар, народжаны ў час Вялікай Айчыннай вайны, займаўся апавяданнем пра хрышчэнне ёю: узнаўляе, паводле сабраных успамінаў, абставіны свайго нараджэння, праходжання царкоўнага абраду і набыцця імя.

Ала Клемянок, адпаведна актуальнаму зімоваму настрою, знаходзіцца «У чаканні трэцяга снегу» — такую назву мае яе вершаваная нізка. Розныя настроі чаргуюцца ў прадстаўленых вершах: ад сумна-маркотнага да іранічна-гарэзлівага. Апошні асабліва пасуе аўтару, можа, яшчэ і таму, што падобнай эмацыянальнай і асобаснай смеласці сёння якраз не стае паэзіі. Звяртаюць увагу думкі на тэму сусветнай справядлівасці, у якую нам усім так хочацца верыць, каб нейтралізаваць непрыемнае ў рэчаіснасці і сваім лёсе:

*Прыроды характэрна не выпраўляе лёсы,
не радуе таго, хто заслужыў праклён.
Ніякі гербіцыд не знішчыць грэх*

*смяротны:
няшчасце прарасце праз некалькі кален.
Тады дадуцца ў знакі і пасады вам,
і льготы:
панішчыць рок усё —
вам застанецца тлен.*

Чытач знойдзе тут выратавальныя думкі пра тое, што пакутнік, ці ахвяра, будзе сцешаны, калі акажуцца пакаранымі крыўдзіцелі ці хаця б іх нашчадкі. Гэтае жаданае сцешэнне здольна ў сусветнай рэальнасці аказацца ілюзіяй: праўда ў кожнага свая, а паслаўныя чалавеку выпрабаванні надзелены сваімі, прыватнымі мэтамі, як, напрыклад, навучыцца дараваць і прымаць несправядлівасць. Чалавеку пра боскую задуму ва ўсёй яе паўнаце ведаць не дадзена, таму і будуюцца ім розныя канцэпцыі — з імі нібы лягчэй ісці.

Пятро Жаўняровіч прапануе падборку «Жыву надзей», у адным з вершаў якой асэнсоўвае сучаснасць (здаецца, сённяшні герой і надзённыя праблемы патрэбны ў мастацтве, калі меркаваць па закулісных размовах). У вершы «Путы» аўтар параўноўвае абмежаванні коней, якія пасуцца з кайданамі і з-за гэтага адначасова і маюць свабоду, і пазбаўлены яе, са станам людзей нашага стагоддзя, якія таксама знешне свабодныя, але жадліва залежныя ад смартфонаў. Электроннымі путамі мы добра-ахвотна абвітыя, падаецца, без надзеі на

вызваленне; залежнасць ад сацыяльных сетак і лайкаў пагражае карыстальнікам рэгрэсам да свядомасці коней на выпасе.

Празаічная частка прадстаўлена жанрамі вялікімі і малымі. Васіль Жуковіч дорыць чытачам тры навелы: распаведзеныя ў іх жыццёвыя гісторыі герояў, верагодна, маюць прататыпаў і ўзяты з жыцця аўтара ці яго атачэння. Вось гэтая ледзь улоўная блізкасць да пісьменніка і не дазваляе назваць творы ў поўнай ступені класічнымі навеламі, хаця яны вельмі блізкія да іх. Праўда, ад аўтараў ніколі не патрабавалі вытрымліваць жорсткія межы жанру, якіх у сучаснай літаратуры і не адшукаць, ды і размова ідзе пра надзвычай суб'ектыўнае адчуванне гэтых межаў. Творы «Кузя», «Пры святле поўні», «Прадчуванні» падораць гадзіну займаўнага, засяроджанага чытання.

Не будзе шкадаваць чытач і пра знаёмства з апавяданнем Алены Бравы «Кветка гібіскусу». У ім падзеі штодзённага жыцця ў адным з офісных будынкаў падаюцца праз бачанне, успрыманне і інтэрпрэтацыю расліны. Але за кветкай-апавядальніцай стаіць аўтар, які робіць гэты наратыўны пункт погляду іранічным і нібы з вышыні назірае за тымі жарсцямі, якімі здольны напоўніць жыццё людзі. Кветка лічыць сябе надзвычайнай персонай і сцвярджае, што менавіта яна мае дачыненне да смерці некаторых герояў.

Працягваецца публікацыя рамана Віктара Праўдзіна «Непераможны злом». У гэтым нумары чытач знаёміцца са становавым героем, якім з'яўляецца прадстаўнік духавенства, пасаджаны камуністамі ў астраг. Сюжэт будзе на стасунках бацькоў і яго ахоўнікаў, якія дэманструюць прыхільнасць да алкаголю і жаданне нажыцца. Змены адбываліся не без перакосаў, як даводзіць аўтар, гаворачы вуснамі аднаго з герояў: «А яшчэ трэба было я мага глыбей схваць прагнае да справядлівасці сумленне і без аглядкі кінуцца ў шалёны, неўсвадомлены вір усёсакрушальнай помслівай рэвалюцыі, каб надалей жыць без буржуяў, папоў, цароў, паноў і падпанкаў...»

Паводле аўтара, нячыстымі рукамі ажыццяўляюцца сацыяльныя змены, але за гэтай ідэяй быццам абмінаецца тое, што часам на паступальныя рэформы няма і надзеі, а рух жыцця патрабуе абнаўлення. У гістарычнай неразбярэсе кожны лабіруе свае інтарэсы: нехта — высокія, а нехта — прыземленыя. Пакуль што перад намі ідэалізаваны герой. Віктар Праўдзін, як кожны аўтар,

прапануе чытачу сваю гістарычную праўду, якая мела месца ў апісаны пераходны час і якая знойдзе прыхільнікаў сярод чытачоў.

У рубрыцы «Навуковыя публікацыі» выступае Зоя Трацяк з артыкулам «Агульная параўнальная характарыстыка беларускай і амерыканскай літаратурных традыцый адлюстравання Першай сусветнай вайны». Аўтар працягвае роздумы над тэмай не так даўно абароненай доктарскай дысертацыі, кіруючыся ідэяй сінтэзу карэлятыўнага і тыпалагічнага падыходаў. Такі погляд на кампаратыўны аналіз дазваляе праз вылучэнне асноўных тэндэнцый шматбакова ахарактарызаваць беларуска-амерыканскія літаратурныя сувязі ў межах акрэсленай праблематыкі.

У публікацыі доктара філалагічных навук Валерыя Максімовіча «Мастацкая творчасць у прасторы культуры» разгортваюцца развагі на міждысцыплінарныя тэмы — на мяжы філасофіі і літаратуразнаўства, у сферы псіхалогіі творчасці. Даследчык трымае ў цэнтры ўвагі такія пытанні, як ідэнтыфікацыйны рэсурс эліты, ментальна-духоўныя пласты культуры, канцэнтрацыя мастацка-філасофскіх сэнсаў ва ўмоўна-метафарычнай прасторы твора, спляў асабістага досведу з сімвалічным напаўненнем культуры.

Справядліва адзначаецца філасофская заглыбленасць творчасці класікаў беларускай літаратуры перыяду нацыянальнага Адраджэння пачатку XX ст. У гэты час упершыню ў гісторыі мастацкай літаратуры была асабліва знітавана з думкай мысляроў і нават брала на сябе функцыі філасофіі, пакуль тая не вылучылася ў асобную галіну ў Беларусі (І. Абдзіраловіч, У. Самойла).

Публікацыяй Сяргея Слонімскага «Нашы заходнікі» часопіс нагадвае чытачам пра аўтара вядомай «Дануты» Аляксея Карпюка, а таксама пра Петруся Макаля, Уладзіміра Калеснікі. Прыводзіцца і агульнавядомае, і асабістае, у прыватнасці цытуецца адрасаваны аўтару ўспамінаў працяглы, нераўнадушны ліст Калеснікі. З яго літаратурна-разнаўца паўстае чалавекам, неабыхавым да праблем нацыянальнай культуры і духоўнай будучыні Беларусі.

Іван Лапо ў тэксце «А для мяне вы — маршалы, якія камандавалі б арміямі слоў» расказвае пра літаратара Андрэя Александровіча. Заглыбляючыся ў падобныя жыццёпісы, усведамляеш, якім няпростым было XX стагоддзе: з 57 пражытых гадоў героя, які ўшаноўваецца ў публікацыі, 15 было накіравана правесці ў сталінскіх лагерах. Аўтар прыводзіць верш Александровіча з патрыятычным эпіграфам — з купалавых радкоў — і алюзіямі на творчасць класіка. Чытаючы верш Александровіча, здзіўляешся: хоць цяжкім быў час, пражыты паэтам на бацькаўшчыне, хоць ён пакутаваў ад радзімы і любові да яе, усё роўна парадаксальна болей за ўсё гэтую радзіму любіў. Напрыканцы жыцця Александровіч быў адноўлены ў званні, атрымаў кватэру — так краіна напрасіла прабачэння ў свайго адданага героя.

*Чым я далей ад берагоў,
Ад родных ручайнаў,
Тым палымней мая любоў,
Ты мне мілей, айчына.
Заўсёды, скрозь яна са мной,
Яе лясы і кручы.
І ў песні доблесці людской
Купалы голас гучны.*

Кастусь Лешніца апавядае пра сяброўства і ліставанне Якава Бердзічэўскага і Анатоля Тычыны ў публікацыі рубрыкі «Эпістальрый» «Тысячу прабачэнняў,

Анатоль Мікалаевіч...» Чытаючы «старонкі сяброўства» экслібрыста і мастака». Прадметам увагі выступае цікавы і нешараговы занятак — калекцыяніраванне экслібрысаў — рэдкае і незвычайнае хобі.

З архівамі знаёміць пісьменніца Людміла Рублеўская ў тэксце «Зваротны бок песні. Старонкі гісторыі Саюза беларускіх кампазітараў». Тут гучыць нячастая для часопіса не літаратурная, а музычная тэма, разгортванне якой прыадкрывае старонкі гісторыі жыцця кампазітараў, цікавыя і займальныя, у якіх абавязкова трэба яшчэ глыбей «пакапацца» — так лічыць аўтар, якая адшукала прадстаўленыя ў нумары матэрыялы пра Ісака Любіна, Мікалая Аладава, Васіля Залатарова, аўтара музыкі беларускага гімна Нестара Сакалоўскага. Назіранні Людмілы Рублеўскай, а таксама прыведзеныя выпіскі з дакументаў зноў нагадваюць пра няпростасць XX стагоддзя.

Тацяна Дземідовіч у рэцэнзіі «У добры шлях, “Верасок”!» расказвае пра выданне для маленькіх беларусаў і іх бацькоў. Яго давалася патрымаць у руках і аўтару гэтых радкоў, а разам з тым пазнаёміцца са складальніцай, захопленай сваёй справай. Гэта Іна Фралова, на думку якой кніга прызначана неспці карысць дзецям розных узростаў, таму што ў ёй змешчаны самыя добрыя вершы і апавяданні класікаў і сучасных беларускіх пісьменнікаў, творы айчыннага і сусветнага фальклору. Рэцэнзент звяртае ўвагу, што выданне яшчэ і аздаблена важнымі для малых ілюстрацыямі, якія будуць не толькі садзейнічаць засваенню прачытанага, але і заклікаць да малавання.

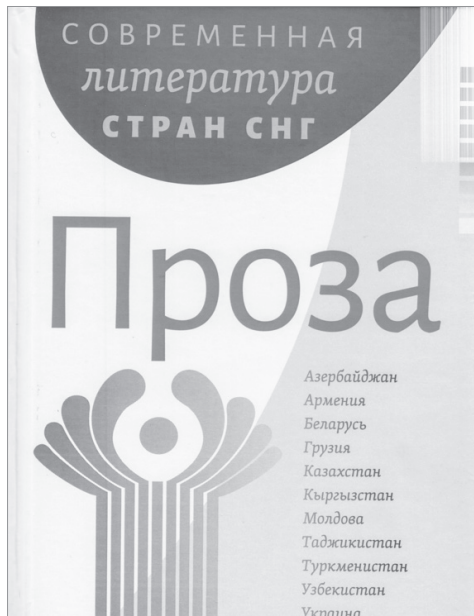
Вера Стасенка запрашае «Дакрануцца да асноў жыцця» ў рэцэнзіі на рамана Зінаіды Дудзюк «Слодыч і агрута». Выданне пазіцыянуецца як своеасаблівы жыццёпіс беларускай сям'і з Берасцейшчыны, на прыкладзе якой прасочваецца лёсы палешукоў у XX стагоддзі з усімі яго гістарычнымі злыбедзімі. У гэтай кнізе адкрываецца прастора традыцыйнай культуры і выхавання, паглыбленне ў якую толькі і захоўвае самабытнага, цікавага беларуса.

Алесь Карлюкевіч у публікацыі «Голас Беразьянкі» рэцэнзуе дакументальна вывераную, напоўненую архіўнымі запісамі і сведчаннямі памяці біяграфію паселішча. Яго трагічны лёс узнавілі нераўнадушныя даследчыкі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Аляксандр Плавінскі і Андрэй Шавель. Рэцэнзент ахарактарызуе выданне «Беразьянка» як падручнік па патрыятычным выхаванні маладых людзей, а таксама акрэслівае перспектыву перавыдання даследавання ў сувязі з малым накладам першапублікацыі.

Па традыцыі дванаццаты нумар утрымлівае «Змест часопіса за 2023 год», падтрыманы Наталляй Казапалінскай. Так супрацоўнікі «Полымя» клапоцяцца пра чытача, які, калі і мог нешта прапусціць за імклівы і насычаны падзеямі мінулы год, усё яшчэ мае магчымасць ліквідаваць прабелы.

На працягу 2023 года вокладка «Полымя», яркая і запамінальная, асацыявалася з першымі дзесяцігоддзямі жыцця часопіса і культурнай атмасферай таго часу. У ім валадарыла цікавасць да ўсяго абстрактнага, канструктыўнага, геаметрычнага — элементаў мастацкіх кірункаў, якія кіравалі свядомасцю мастакоў і адпаведна набіралі запатрабаванасць, становіліся моднымі. З цікавасцю чытач часопіса чакае, ці зменіцца, і ў які бок, стыль вокладкі ў 2024 годзе, якую форму і канцэпцыю абярэ рэдкалегія надалей.

Наталля БАХАНОВІЧ

Мы — такія...

Прыемна трымаць у руках кнігу арыгінальную. Неабавязкова «кнігу з кніг», якія выпускаў неўміручы Францішак Скарыйна. Ды яна, з'яляючыся каштоўнейшым рарытэтам, простаму смяротнаму, прабачце за таўталогію, у рукі не даецца. Але такую, што знешне фаліянтам выглядае. Не аднаго аўтара творчы набытак, а дзясяткаў. Менавіта такая і выйшла ў Маскве дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністэрства лічбавага развіцця, сувязі і масавых камунікацый Расійскай Федэрацыі ў серыі «Сучасная літаратура краін СНД», з прадмовай Цімура Пулатава, якая адразу выклікае давер — «Дарагія сябры».

Кароткі змест выдання ў анаталогіі выглядае так: «Гэты том адкрывае серыю анталогій, якія прадстаўляюць шырокаму чытачу творы, напісаныя на мовах краін Садружнасці пасля 1991 года. На працягу трыццаці гадоў незалежнасці ў кожнай з краін працягвала развівацца свая мастацкая літаратура, з'явіліся новыя аўтары, аб якіх недастаткова вядома рускамоўным чытачам. Выданне серыі ліквідуе прыкры гуманістычны прабел, дапамагае скласці аб'ёмную і яркую карціну сучаснага стану літаратуры СНД (усіх, якія ўваходзяць і ўваходзілі раней) і дае ўяўленне аб найбольш актуальных тэмах і пытаннях, якія падымаюцца аўтарамі сёння. Анталогія ўключае ў сябе мастацкія пераклады на рускую мову пражаных твораў адзінаццаці краін, аглядаючы нарысы аб складзе сучаснай прозы, кароткія біяграфічныя даведкі аб аўтарах».

Прадстаўлены пражанкі з Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Грузіі, Казахстана, Кыргызстана, Малдовы, Таджыкістана, Туркменістана, Узбекістана і Украіны. Больш вядомыя і менш, але па іх творах, пры ўважлівым чытанні, можна атрымаць даволі поўнае ўяўленне аб тым, чым жыве сёння былая шматнацыянальная савецкая літаратура. Перш за ўсё ў адлюстраванні чалавека ў новых грамадскіх і сацыяльных умовах. Гэта добра відаць і па творчасці беларускіх аўтараў, прадстаўленых у анталогіі, што і бачна з агляднага нарыса «Пошукі і дасягненні сучаснай беларускай прозы».

Аўтар гэтага спіслага агляду, як таго і вымагала канцэпцыя пабудовы кнігі, разам з тым і грунтоўнага, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар філалагічных навук Іван Саверчанка, які дасканала ведае прадмет гаворкі, заўсёды трымае ў полі свайго зроку тое, што з'яўляецца апошнім часам у нацыянальнай прозе.

Беларуская старонка адкрываецца ўрыўкам з рамана народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца «Аперацыя «Кроў»». Іван Саверчанка, даючы высокую ацэнку гэтаму твору, заўважае тое, у чым пераканаліся многія. Меркаванні сыходзяцца ў адным: рамана з такім праўдзівым выкрыццём зверстваў нямецкіх нацыстаў у нашай літаратуры дагэтуль не было. Асабліва пра знішчэнне яўрэяў і дзяцей. Нельга не пагадзіцца з Іванам Саверчанкам, што «галоўная вартасць кнігі ў тым, як майстар слова ў бліскучай мастацкай форме раскрыў дзікую, антыгуманную палітыку Гітлера і яго паплечнікаў на акупаваных тэрыторыях, перш за ўсё ў Беларусі, і паказаў маштаб злачынстваў фашызму супраць чалавецтва. Місія кнігі — папярэдзіць новыя трагедыі, не дазволіць злачынстваў, праліцца крыві нявінных людзей».

Мікалай Чаргінец, як вядома, — з пісьменнікаў, роўных якому ў беларускай літаратуры няма па адлюстраванні

тэмы Афганістана. Змагаючыся не адзін год у гэтым гарачым пункце планеты, ён на свае вочы бачыў, што адбывалася там, і па-свойму праўдзіва, бескампрамісна гэта адлюстравыў. Афган па-найшаму не адпускае яго ад сябе, аб чым сведчыць і новы раман Мікалая Іванавіча «А ён не вярнуўся з бою», напісаны ў 2021 годзе. Урывак з яго таксама ўвайшоў у анталогію. «Да несумненнага вартасцей твора належыць тое, — слухна заўважае Іван Саверчанка, — што на яго старонках не столькі асвятляюцца баявыя дзеянні, колькі раскрываецца псіхалогія і ўнутраны свет герояў. Дзякуючы гуманістычнай скіраванасці і анітываеннаму пафасу, новы раман М. Чаргінца становіцца ў шэраг значных эпічных дасягненняў сучаснай беларускай літаратуры».

Шматгранная і творчасць Георгія Марчука, на жаль, ужо нябожчыка: раманы, аповесці, апавяданні, казкі, не кажучы пра яго важкі ўнёсак у развіццё драматургіі. А яшчэ ён пакінуў пасля сябе «Давыд-Гарадоцкія каноны». У самой назве выкарыстаў даўні харавы жанр (паняцце, як вядома, паходзіць ад грэчаскага слова *kanōn*, што ў перакладзе азначае норма, правіла і мае некалькі значэнняў, у тым ліку і такое: адна з форм праваслаўных царкоўных спеваў, якія ўяўляюць сабой своеасаблівы дыялог паміж чыгальнікам і хорам або паміж хорамі). Надаў яму сваё гучанне, павёўшы гаворку аб вечных паняццях, што з'яўляюцца маральнымі і духоўнымі каштоўнасцямі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Гэта свайго роду навелы-споведзі, у якіх аўтар прызнаваўся ў любові да Маці, да тых рэалій, што акружалі яго з маленства, а з гадамі не толькі не забываюцца, але і набываюць яшчэ больш важкі, значны сэнс.

Цыкл складаецца з дзесяці твораў і пачынаецца «Канонам Богу». Тэме сакральнага, святога Георгій Марчук нездарма надаваў такую вялікую ўвагу. Жыцьцё з Богам у сэрцы, у душы — значыць жыць сумленна і годна. Усведамляючы сваё прызначэнне на зямлі, але і не забываючы тых, хто быў да цябе, з каго ты, па сутнасці, пачаўся. Адсюль і адпаведны падыход да асвятлення, асэнсавання гэтай такой важнай, адказнай, дый, несумненна, вечнай тэмы. Колькі ні жыць чалавецтву, яно не можа не звяртацца ў думках да Усявышняга. Іншая справа, што адны гэта робяць пастаянна, зыходзячы з уласнай веры. Другія пра Бога ўспамінаюць толькі тады, калі надараецца ў іх жыцці нейкая чорная паласа, прыходзіць няўдача, гора. У такім выпадку застаецца спадзявацца толькі на Усявышняга, звярнуўшыся да Яго, папрасіўшы ў Яго падтрымкі. Затое колькі ўхвальных слоў прамаўляецца Яму, калі ўсё ў жыцці ладзіцца.

Георгій Марчук не ставіў мэтай даць сваё разуменне пэўных дагматаў Царквы, не збіраўся тлумачыць іх. У яго была іншая задача — паказаць, як месцічкоўцы, землякі яго, прыходзілі да Бога. Таму кіраваўся правіламі, вытокі якога, бадай, яшчэ ў юным узросце. Будучы пісьменнік, калі захварэў на сухоты, мусіў шмат лячыцца, падоўгу знаходзячыся ў балыніцы ці санаторыі, меў нямала часу для роздуму аб жыцці. Таму і рана паверыў у Бога.

Не толькі «Канон Богу» Георгія Васільевіча ўвайшоў у анталогію, але і «Канон

Гарыні», «Канон Хаце». Кожным разам даецца вычарпальная характарыстыка таму, на што звяртаецца асабліва ўвага. Пры гэтым малюнк, якія ствараліся, узаўяляліся, перадаваліся настолькі насычана, вобразна напоўненыя, выразна-асацыятыўныя, што адчуваеш сам дух месцічковага побыту. Як у «Каноне Хаты», дзе раскрываецца адметнасці гэтага жылля, у якім ва ўсім звыклым пануе свая гармонія і непрыхаваная вабнасць. Адначасова хата бачыцца жывой істотай.

На думку Івана Саверчанкі, «выключная яркая з'ява сучаснай нацыянальнай літаратуры — творчасць Уладзіміра Саламахі, на рахунку якога шмат літаратурных дасягненняў і значных мастацкіх адкрыццяў. Ён стварыў і некалькі выдатных кніг публіцыстыкі». Гэтым разам рускамоўнаму чытачу прапануюцца яго апавяданні «Жыць тры дні» і «Яўменава хата». Следзям ідзе Віктар Праўдзін з яго «Трыццаццю міліямі да святасці...». Чытач ацэніць творчыя набыткі знакамітага аўтара, прадстаўленыя гэтым разам. Але, несумненна, прыслушаецца і да думак Івана Саверчанкі, які падрабязна спыняецца на напісаным, асабліва адзначаючы раман «Танцавальны марафон»: «Падзеі твора разгортваюцца ў другой палове 90-х гадоў мінулага стагоддзя. Майстар слова дасканала пабудоваў дэтэктыў, які дапамог яму асэнсаваць чалавека і грамадскія працэсы на крутым павароце гісторыі. Аўтар прадэманстраваў глыбокае веданне рэалій жыцця. Ён спасціг вытокі паводзін герояў, раскрыў глыбінныя матывы іх жыццёвай філасофіі ўчынкаў».

Меркаванні сыходзяцца ў адным: рамана з такім праўдзівым выкрыццём зверстваў нямецкіх нацыстаў у нашай літаратуры дагэтуль не было. Асабліва пра знішчэнне яўрэяў і дзяцей. Нельга не пагадзіцца з Іванам Саверчанкам, што «галоўная вартасць кнігі ў тым, як майстар слова ў бліскучай мастацкай форме раскрыў дзікую, антыгуманную палітыку Гітлера і яго паплечнікаў на акупаваных тэрыторыях, перш за ўсё ў Беларусі, і паказаў маштаб злачынстваў фашызму супраць чалавецтва. Місія кнігі — папярэдзіць новыя трагедыі, не дазволіць злачынстваў, праліцца крыві нявінных людзей».

Зразумела, прадстаўляць самога сабе Іван Васільевіч не мог. Той, хто ўважліва сочыць за яго творчасцю, ведае, што апошнім часам ён хораша зарэкамендаваў сябе як пражанік, які паспяхова абжывае падзеі і паводзіны людзей у сівай даўніне і бліжэй да нас. З шэрагу іх і аповесць «Скарб крывічоў», прадстаўленая ў анталогіі. Дзякуючы ёй разам з аўтарам пераносіцца больш чым на тысячу гадоў назад, апынаешся ў 945 годзе, калі ў Полацку з'явіўся Рагвалод.

Звестак пра гэтага першага вядомага князя слаўнага горада на Палаце, бацьку Рагнеды, як вядома, у летапісах амаль

не захавалася, таму пісьменніку, які збіраецца апавядаць пра яго, няпроста. Разам з тым, як ні парадаксальна гэта можа ўспрымацца, і лёгка. Несумненна, пры ўмове, што ён добра арыентуецца ў падзеях даўніх часоў, уяўляе іх атмасферу. Гэтакаса атмасферу жыцця нашых далёкіх продкаў, іх звычаі. Ведае багоў, якім яны пакланяліся.

Іван Саверчанка да такіх аўтараў і належыць. Таму, пачынаючы чытаць аповесць «Скарб крывічоў», нязмушана пераносіцца ў час, у якім для нас так шмат загадкавага, невядомага, але, з-за гэтай загадкавасці і невядомасці, яшчэ больш прыцягальнага, вабнага. Яно ў многім і інтрыгоўнае, бо загадка не ведаеш, як дзеянне ў аповесці будзе разгортвацца далей:

«Незвычайны страх запанаваў сярод крывічоў. У людзей ажно кроў стыла ў жылах. Магічная зброя — лук са стралой і блішчаты кароткі меч, якія дасталіся племя ў спадчыну ад далёкіх прашчुरаў, людзей-волатаў, раптоўна страцілі сваю моц. Усе жылі прадчуваннем немінучай бяды. Старэйшыны роду ў адзін голас вінавацілі Ваўка — валадара крывічоў. Ён здейсніў смяротны грэх: у гневе забіў нявіннага земляроба, які ў нейкай дробязі запярэчыў яму, і таму, як тлумачылі жрацы, назаўсёды пазбавіўся падтрымкі багоў».

Хто ведае, чым бы ўсё скончылася, калі б не прысніўся валадару крывічоў малады лось з залатымі рагамі, у якіх «прасвечвалася сонца». Што гэта значыць, ён пацікавіўся ў вешчуна. Той і патлумачыў яму, што «малады лось з залатымі рагамі — гэта малады князь, наш новы валадар. Трэба пасылаць за Варажскае мора». Расказаў пра «магутнага князя люцічаў», якога Рагвалодам клічуць. Да яго з запрашэннем правіць у Полацку і адправіліся крывічы.

Як вядома, са з'яўленнем на нашай зямлі Рагвалода пачалося ўзнікненне першай беларускай дзяржавы, якой і стала Полацкае княства. Апавядаючы пра гэта, Іван Савечанка, як і трэба было чакаць, не абыходзіць увагай і таго, як ужо ў даўнія часы закладаліся стасункі з іншымі землямі. Гэта відавочна па паходах полацкіх дружын на Хазарскі каганат і ў Візантыю. Вобразам-сімвалам у аповесці «Скарб крывічоў» успрымаецца «тугі лук з на дзіва кароткай стралой і двухбаковым меч» — зброя, што некалі належала продкам крывічоў. Яны былі ўпэўнены, што яе ўручыў ім сам Пярун. Гэтыя баявыя рэліквіі і атрымаў Рагвалод. Збылося сказанае жрацамі: «Яны маюць вялізную сілу. Той, хто стане іх валадаром, ніколі не будзе пераможаным».

Праблемы маральна-этычнага плана паспяхова вырашаюцца ў апавяданнях Уладзіміра Гаўрыловіча «Не сварыцца з нябёсамі» і «Вяртанне». Пісьменнік у аснову сюжэта кладзе сітуацыі, узятыя з той паўсядзённасці, якая часам знаходзіцца быццам у цяні. Задачы ж літаратуры, прозы ў прыватнасці, пра яе пісаць. Што і робіць Уладзімір Гаўрыловіч.

Анталогія «Проза», выдадзеная ў Маскве, трапіць і ў краіны, пісьменнікі якіх прадстаўлены ў ёй. Хацелася б, каб яна стала і свайго роду наладжваннем кантактаў, якіх з некаторымі з іх паслабіліся. Каб даведаліся чытачы, якая яна, сучасная беларуская проза.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Рагнед МАЛАХОЎСКІ

Міколу Мятліцкаму

Вечнасьць спіць у халодным знямелым
Дзень зямны завяршыўся паразай
Крыл бусліных цяпло ішчэ абудзіць
Пройдзе новы паэт сцэжкау верасовай.

Так было. І так будзе.
Вырастаюць да зорак любоў, боль,
Хай у Бабчыне ў хаце ў распаленай печы
Зло Сусвету згарыць.

Дом замкнёны. Але ў сэрцы б'ецца
У глыбінных вірах нашы жыцці
І ўваскрэснуць за дротам зямля і хаціна,
Горкі вырай ці рай, блашавенне ці рана?

Стойкі гукаў чароўных яшчэ
У таемным аргане жывога Сусвету...

Калі служыш Радзіме —
Ёсць сакральны ў тым сэнс,
ісціна і патрэба.

І паэт будзе жыць за стагоддзем
Да касмічных вышынь
уздымаючы неба.

Шустрыя вожыкі

Мы кудысьці бяжым, як руплівыя
На калючках нясём, быццам лісце,
А збіраем у сэрцы сяброў,
І ў жыццёвых віхурах не страчваем

На світанку — ледзь вочы расплюшчым —
Залацінкі духоўнага скарбу
Толькі гонар у нас не адняць,
Толькі вожыкі ведаюць,

Неспакойна навокал. Мы ў свеце,
Шустры вожык адзін супраць свету
А нас шмат. Кіпцюры і калючкі
А ў душы цеплыня і надзеі свято,

На ішчасце на дзвяхрах вісіць падкова,
Задаю лёс Алесь Пісьмянкова.
Ляцяць імгненні ўслед за песняром...

Як белы камень, ён глядзіць у неба,
Паэту ішчасця большага не трэба.
Пакуль паэт кахае — не памрэ.

Згараў у вершах, прагнуў супакою.
Пачуцці — ў строфы,
Быццам, кроплі — ў дождж.
І так у сценах роднага пакоя
У новы ранак пераплавіў ноч.

Пасля ў прароцтва дзень ён пераплавіў.
Прароцтва паэтычнае найперш.
За межы выйсці недарэчных правіл,
Каб думаць свой недапісаны верш.

Сорам

Колісь ішчырыя радкі больш не кранаюць,
Не пісаўся ўжо даўно ішчымлівы верш.
Адчуваеш, як трызненні паміраюць,
І нібыта не ў сваім жыцці жывееш.

Нараджэнне, бег па крузе —
Адстраляліся вачніцы белых сцен.
І не зведаць ні любоў, ні страх,
Ні пульсацыю раскрыжаваных вен.

Колісь верныя сябры ляцяць у вырай,
На алтар чужы кладуць набыты скарб.
Ды не выправіць жыццё,
Кожны ў ім — сваёй няволі вечны раб.

Спадзяванні ў невядомасць адляцелі,
Ды ўрачысты ад чагосьці быў саўндтрэк.
А куды ішлі, за кім, чаго хацелі...
Не прызнацца ў гэтым сораме навек.

Мастак

Ты малюеш чырвоным і чорным,
Не пацерпіш халтур і падману.
Твае мары — прывідныя чоўны
У прасторы марскога туману.

Ты малюеш, бо зала пустая.
Толькі б думка не стала вар'яцкай.
На палотнішчы свет застывае,
Як надзея ў малітве жабрацкай.

Ты малюеш ліхія імгненні,
Што разбіліся ў звоне бакала.
І дрыжыць ціхі голас натхнення
Між цяністых кутаў карнавалу.

Ты малюеш, пакуль апантаны
Існаваннем у шэрым мінулым.
І ў мастацтва сваё — закаханы,
Беражэш яго сэрцам прачулым.

Ты малюеш драпежныя твары,
Што ў шалёным жыцці існавалі.
Ды карціны — нязносныя чары —
У душы карнавалу расталі.

Калі душа ператвараецца ў анёла,
Калі нябёсы ахінаюць цемрай нас, —

Расчараванняў запавольваецца кола,
І надыходзіць першапачатковы час.

Калі пачуццяў усе повязі мацнеюць
І справай добраі перакрываюцца грахі, —
Зямныя сэрцы ад пакутаў
Не памірае соладзё мараў ад тугі.

Гучаць нябесныя мелодыі наўкола,
Далёкіх продкаў чуцен
Клятвенны наказ.
Калі душа ператвараецца ў анёла,
Яна расказвае Ёсывішнію пра нас.

Паміж кубкам і вуснамі* — лета,
Прахалода самотнага рання.
У руцэ пасівела газета
З даўнім вершам пра
наша каханне.

Пра надзею і радасць былую,
Што, як іскры, згасаюць у небе.
Я пачуцці свае ці ўратую
У прасторы мінулага недзе?

Спадзяванні,
як дні без падману,
Незваротна не кануць у Лету.
Я прагнуся. Няхай будзе рана.
І прыцісну да сэрца газету...

Памалюся за наша каханне,
Веру ў заўтра
і вольніцу думак.
Кубак кавы. Самотнае ранне —
Самачасце для творчых задумак.

Зіма ў дэпрэсіі свае пакіне цені,
І ад самоты не ўратуе нават смех.
І пачарнеюць ад пакутаў летуценні,
І згадкай ачарсцвейлай стане снег.

Зіма ў дэпрэсіі чакае дапамогі.
Плывуць аблогі,
як душы чарнавікі.
І плача лес уздоўж забытае дарогі,
І, пахіліўшыся, стаяць снегавікі...

* 3 Казіміра Камейшы.

Дар'я ДАРОШКА

Хлебны

Ну чаго табе трэба, хлопец? Хлеба?
Ды няма ў мяне яго для цябе, ці чуеш?
А мо трэба табе зорак,
што месяц пасвіць у бяздонні неба?
Не? «Хлеба! — скавычаш, енчыш, —
Ды навошта табе гэты хлеб
Нашто табе мае словы
з крыніцы маіх сноў і майго жыцця?
У цябе ж таксама ёсць і жыццё, і сны, не?

«Не тое, — кажаш, — зусім не тыя яны!»
Ну што ж, трымай тады каравай
частуйся маім сном...

Да сонца

І травень зусім не травень.
Па сонцы сумуюць вочы.
А можа, па познях Наві
Ступае па мёрзлай глебе,
Рагоча дзікунскім ротам,
Замову на горкім хлебе
Мацуе вядзьмарскім потам.
Кідае пад ногі лету
Пыхліваю злую замець...
Ах, сонечка, сонца, дзе ж ты?
Прыйдзі, бо гібее памяць,
І нават у самым сэрцы
Не можа Сусвет сагрэцца!
Прыйдзі!

Пешшу

Пешишу ў першы:
Прыгоды — гэта прыгожа!
Настаўніцы ўсмішка,
Быццам праменьчык скрозь лісце.
Пешишу ў дзяцінстве —
Гэта нібыта скрозь неба,

Неба, што вечна
У смутку люструюць калюжы.
Пешишу на лёсе —
Так вырошчваюць крылы.

Кава па-людску

Кава. З вяршкамі і цукрам. Кава.
Моцная, пахне...
Ну, чым там павінна пахнуць кава?
Духмяная, добрая,
Ды нічым асабліва надзвычайным
не павінна яна пахнуць —
Так, добрай, сапраўднай,
купленай ва ўнівермагу кавай!
Ці то чорнай,
ці то з вяршкамі і цукрам
сапраўднай кавай!
Так і з людзьмі...
Напэўна, думка мая не зусім ясная,
золка ды марозная, але ж...
Ну, не трэба людзям быць
надзвычайнымі!

Ну няхай яны будуць проста людзьмі!
Абавязкова людзьмі.
Проста абавязкова сапраўднымі
Чуеце? Людзьмі, і гэта абавязкова.
Каб сапраўднымі. Як кава.

Свет наш маленькі, што тое яйка!
І вельмі крохкі. І дужа мяккі —
Не на паверхні ён мяккі, што ты! —
У кожным сэрцы, што топчуць боты.

Што топчуць боты сяброўскай здрады,
І гэтай з'яве не даць нам рады,
Бо немагчыма ніяк уцяміць,
Як можна здрадай душу запляміць!

Свет жа маленькі, уразлівы, крохкі!
Ён жа даверлівы, як сон дзіцёнка!..
Свет не ўратуюць ні вершы, ні словы —
Толькі адвечная ішчырасць любові!

Мова-мама

Я хаваюся ў мову, бы ў матчыны рукі —
Прыціскаюся тварам да цёплых далоняў.
Лаічаць сэрца яшчотныя родныя гукі,
Дакранаюцца чуйныя пальцы да скроняў.

Я тулюся да мовы з глыбінным даверам,
Бы ў маленстве —
да цёплых матуліных грудзей.
Раскрываю насустрэч ёй сэрца і дзверы —
Яна цешыць, калі адракаюцца людзі.

І яна захінае ў часіны навалы
Ад варожага змрочнага злоснага слова.
Мяне мова, як мама, у зыбцы гайдала —
У любові ўзгадоўвала мама, як мова.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Бог

Ці ёсць на свеце Бог? У кожнага, напэўна, свой адказ на гэтае няпростое пытанне, а можа, і зусім простае. Не ведаю, які Ён, хто Ён, адкуль Ён, дзе Ён, але не сумняваюся, што ёсць пэўная святая сіла або энергія... У сваім жыцці я гэта адчуваў шмат разоў, хоць не заўсёды, асабліва раней, разумеў, усведамляў Яго волю і прысутнасць.

Нарадзіўся і рос я ў сям'і верніка. Тата, удзельнік вызваленчага паходу 1939 года, Савецка-фінляндскай вайны 1940 года і Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 гадоў, пасля вялікіх выпрабаванняў прыйшоў да Бога. Дакладна не ведаю, калі гэта з ім адбылося, бо ў савецкія атэістычныя гады такое не віталася і лічылася нават адмоўным. Ды, наколькі памятаю з дзіцячых маіх гадоў, тата па вялікіх праваслаўных святых наведваў царкву, якая знаходзілася далекавата ад нашай вёскі, амаль побач з раённым горадам Быхавам, у вёсцы Мокрае. Дома ва ўсім прытрымліваўся Божых заповядаў, заўсёды перад тым, як сесці за абедзены стол, чытаў малітву, пры нагодзе хрысціўся. Безумоўна, нас, дзяцей сваіх, абавязкова хрысціў у царкве. Маліцца, праўда, не прымушаў, актыўна не прырэчыў школьнаму выхаванню, дзе тады панаваў атэізм. Але яго вера, вядома, не магла не паўплываць на наша паважлівае стаўленне да святасці. Тым больш што многія элементы яе жылі ў сям'і і ў грамадстве як народныя звычаі. Напрыклад, Вялікдзень адзначаўся штотараз з асаблівай стараннасцю і святочнасцю. Тата вяртаўся з усяночнай з асвячонамі фарбаванымі яйкамі, булкімі, іншымі прадуктамі. Напярэдадні прыводзілі ў парадак увесь дом, двор, вуліцу. Мыліся ў лазні, апраналіся ў чыстае, рыхтавалі нямала рознай смакаты. Тата пасціўся перад святам. Раніцай мыліся вадой з вядзерца, на дне якога ляжалі авячоныя яйкі. Асаблівы рытуал пасля татавай малітвы быў і за нашым вялікім і надта багатым велікодным сталом. Свята доўжылася цэлы дзень з наведваннем хросных, цікавымі забавамі і гульнямі.

У чым і як я адчуваў прысутнасць Бога? Шчыра скажу, пэўныя факты, што пацвярджаюць гэта, я не магу, не маю права даверыць паперы... Прыгадаю толькі некалькі выпадкаў. Калі мне было шэсць гадоў, старэйшыя хлопчыкі прапанавалі паплаваць на пустым бляшаным баку ў нашым невялікім, але глыбакаватым возеры. Адпіхнулі ад берага, ды так рэзка, што я не ўтрымаўся і зваліўся ў вадку. Плаваць жа яшчэ не ўмеў, пачаў плакаць, тануць. А хлопцы на беразе не вераць, смяюцца. На маё шчасце, на пабыўку з войска прыехаў аднавясковец, які ў гэты момант знаходзіўся нападлёку. Пачуўшы мае крыкі, згадаўся, што да чаго, і паспеў выцягнуць мяне з возера, прывесці ў прытомнасць. Выпадковасць? Гэта і я доўгі час лічыў. А цяпер разумею: выпадковасцей такіх не бывае.

Калі я перайшоў у дзясяты клас, летам, ідучы аднаго разу па роднай вёсцы,

Верыць і памятаць

Абразкі

зачараваўся прыгажосцю палісадаў, дзе квітнелі, вабілі хараством розныя кветкі. І пачаў нараджацца верш, у якім я імкнуўся перадаць маю чулівую замалаванасць навакольнай прыгажосцю. Я стаў запісваць верш у сшытачак і раптам пачуў за спінай незвычайны ціхі голас: «Ты станеш вядомым паэтам...» Я хуценька азірнуўся, але нікога нідзе не было. Тады я не надаў гэтаму асаблівай увагі і нікому не расказаў, каб не палічылі дзіваком. І толькі стаўшы вядомым творцам успомніў пра гэты выпадак. Нават не столькі ўспомніў, колькі мне нагадаў хтосьці моцны і таямнічы.

Упэўнены, гэта быў Божы голас. І апошнім часам, калі мне паступаюць заказы напісаць пэўны твор або кнігу, я спачатку нават не ведаю, як падступіцца да вызначанай тэмы, калі знайсці час, але наступае раптоўны момант, і твор пачынае нібы дыктавацца з неабсяжных вышыняў ці праект будучай кнігі нечакана праясняецца ў маёй галаве. Я разумею, адчуваю, што гэта прыходзіць ад Яго, па Яго волі, прыходзіць з касмічных вышынь.

Часта на творчых сустрэчах дзеці задаюць мне прыкладна такое пытанне: чаму, калі і як я вырашыў стаць пісьменнікам? Я заўсёды шчыра адказваю, што не планаваў, не збіраўся, не ставіў перад сабой такой мэты, так атрымалася... Але глыбока ў душы разумею, чаму я стаў ім. Я быў, напэўна, абраны для гэтага, так было наканавана... Іншая справа ўжо, як я спраўляюся з гэтым высокім абавязкам. Меркаваць Яму, чытачам, грамадству, часу.

Прыгадаецца яшчэ адно здарэнне тым жа летам, калі я, дзесяцікласнік, ледзь не ўтапіўся ў Дняпры. Вырашыў пераплыць на другі бераг, паплыў, ды на сярэдзіне ракі цяжэнне панесла мяне ў вір. Я ведаў, што выбрацца з яго не ўдасца, таму, халадзеючы ад жаху, з усіх сіл змагаўся з плынню, імкнуўся адплыць убок ад небяспечнага месца. Ды сілы пакідалі мяне. Наглытаўся вады, у вачах пацямнела. І ў гэты момант згадаўся тата, яго павучанне — у цяжкі момант звяртацца да Бога. «О, Божа! — толькі і змог прахрыпець я, — Божа!» І цела праз момант ізноў пачало напаўняцца жывільнай энергіяй, зноў пачаў супраціўляцца, адштурхоўвацца бліжэй да берага. І неўзабаве адчуў вялікім пальцам правай нагі пясчанае дно. Яшчэ некалькі выратавальных рухаў, і праз імгненне адчуў дно дзвюма нагамі. З цяжкасцю выбраўся на бераг, выратаваўся, а дакладней, выратавала Святая сіла.

Як адчуць Бога ў сабе? Проста і вельмі складана...

Памятаю, прыехаўшы пасля заканчэння сярэдняй школы ў Мінск, каб вучыцца далей, я пазнаёміўся з трыма вясковымі хлопцамі, з якімі пачуваў сябе лепш, як з хлопцамі-мінчанамі. Вясковыя былі больш душэўнымі, адкрытымі. Аднаго разу, калі мы ехалі ў гарадскім аўтобусе, я перадаў ім пракампасціраваць чатыры талоны. Які нечуваны гнёў выклікалі сябры ў мяне, калі яны пасля паездкі вярнулі мне ўсе талоны, не пракампасціраваўшы іх. Я рэзка асудзіў іх учынак, парваў талоны і выкінуў у сметніцу. На маю рэакцыю нехта з іх сказаў, маўляў, ніхто ж не ведае, што праехалі «зайцамі». Я цвёрда заўважым сябрам:

— А вы самі ведаеце аб гэтым. Самі сябе не падманеце! Варта быць сумленнымі перад самімі сабой. Цяпер лічу, што гэта якраз і ёсць пацвярджэнне Боскасці ў душы, калі чалавек сумленны сам перад сабой. Калі не можа дазволіць

сабе няпраўды, зла, крывадушша перад людзьмі і грамадствам... Жыве з Богам у душы, пазбаўляецца грахоўнасці. Дыхае любоўю.

А некалькі гадоў таму, калі захварэў на ковід і з 80 працэнтамі паражэння лёгкіх трапіў у рэанімацыю, Божая сіла ізноў дапамагла ўратаваць мяне. Дзесяць сутак у масцы, якая чамусьці часта адшпільвалася, задыхаючыся, схуднелы, час ад часу страчваючы прытомнасць, трызнячы, я, відаць, паміраў кожную хвіліну. Не мог есці і прымаць лекі. Кожны дзень двойчы з рук бралі па дзве невялікія ампулы крыві, ад чаго рукі счарнелі да локцяў... Калі вярталася прытомнасць, ужо амаль не было надзеі на выратаванне. Ляжаў бездапаможны, не знікалі галюцынацыі. Аднаго разу перадалі прывітанне ад каханай, яна, як і многія блізкія, сябры і родныя, перажывала, хвалявалася... Гэта жывільным промнем падбадзёрыла, з'явілася жаданне выжыць, пачаў прымушаць сябе трохі есці, асабліва кавалачкі сакавітай памелы, прымаць лекі. Каханне — Боскае пачуццё, прыходзіць з нябёсаў. Не дарэмна незадоўга перад смерцю вялікі калумбійскі пісьменнік Габрыэль Маркес марыў захацацца, — вялікае, моцнае, прыгожае пачуццё дае сілу і веру.

Маліліся аб маім выратаванні многія, у тым ліку і знаёмыя святары. На адзінаццатыя суткі раніцай адчуў, як па цэле, пачынаючы ад пальцаў ног, паступова пайшла хваля палёгкі, нейкага асаблівага супакоення, незвычайнай, пяшчотлівай ласкі. І я зразумеў, што буду жыць, што гэта Ён пакідае мяне на Зямлі, пакідае дзеля добрай місіі. Праз суткі мяне перавезлі на каталцы ў палату. Я пачаў папраўляцца, ізноў вучуўся хадзіць. Спачатку па пяць крокаў, трымаючыся за ложа і сцяну, потым па дваццаць крокаў, па пяцьдзесят, сто, дзвесце, пяцьсот... Я вяртаўся да жыцця, такога неверагодна дарагога і жаданага. Зусім па-іншаму глядзеў на свет, на людзей, на сябе, на мінулае і будучыню. Нібы толькі што нарадзіўся на свет...

Бог ізноў паслаў мне нечуванае выпрабаванне, праверку на годнасць, чалавечнасць, на служэнне дабрыні, на ўменне любіць і кахаць. І, правёўшы па лабірынтах смяртэльных жахаў, падараваў жыццё. Я ведаю, для чаго.

Бог ёсць. І няважна, дзе Ён, які Ён, што Ён. Галоўнае — верыць і памятаць пра Яго. Не здраджваць чалавечай сутнасці. Любіць і тварыць дабро. Бог у першую чаргу — любоў і сумленнасць перад самімі сабой.

Тата

Я мала яшчэ пісаў пра свайго тату, усяго некалькі вершаў ды згадак у эсе, абразках, апавяданнях. Хаця аднаго разу, прачытаўшы ў штотыднёвіку «Літатурна і мастацтва» мой абразок «Сцежкамі дзяцінства», выдатны наш пісьменнік Янка Сіпакоў выказаў захапленне і зазначыў, што варта было даць яму назву «Тата». І сапраўды, у гэтым творы, пра што б я ні згадаў, не абмінаў тату — мудрага, шчырага, клапатлівага і шчодрога, цікавага суразмоўцу, цудоўнага настаўніка.

Тата быў незвычайным чалавекам, строгім, але справядлівым, нястомным у працы, майстрам на ўсе рукі. Нарадзіўся ў нашым родным Заброддзі, дзе і пражыў амаль усе свае 84 гады.

Давялося і паваяваць, і шмат дзе пабываць. У працы, турботах роўных яму я не ведаю. Кім бы ні быў: ці то брыгадзірам у калгасе, ці то лесніком, ці то даглядчыкам ракі, заўсёды цалкам аддаваўся справе, рупіўся аддана і сумленна, ды і нас, дзяцей сваіх, актыўна далучаў, каб раслі працавітымі, нязломкамі, у настойлівай працы і вучобе бачылі шлях да поспеху і шчасця.

А якім здатным быў ён у гаспадарцы! Бондар і слесар, цяляр і кравец, пчалляр і садоўнік, шавец і лекар, будаўнік і кветкавод... Выдатна танцаваў, хораша спяваў.

Тата быў выдатным сем'янінам, уважлівым мужам, бацькам, дзедам. Ніколі не бачыў яго на падпітку, абыякавым, не гатовым прыйсці на дапамогу. Памятаю, калі на вятранку захварэў мой маленькі сын, то забраў яго ў вёску да сябе і лячыў травянымі настоямі. Забраў зімой, вёз каля двухсот кіламетраў. Дабіраўся аўтобусам, затым на санях.

З нашай мамай пазнаёміўся ў пачатку 1945 года, прыйшоўшы з фронту. Яго адпусцілі выходваць траіх дзяцей, бо першая жонка памерла ад тыфу. А ў мамы ў той час на руках засталіся без бацькі двое дзяцей, першы муж загінуў на фронце. Каханне з першага позірку, як казала наша мама, апавядаючы нам пра першую сустрэчу з татам, калі ён прыехаў на кані сватацца. У аб'яднанай сям'і з цягам часу нарадзілася яшчэ шасцёра дзяцей. У нашай вялікай сям'і панаваў лад, жылі дружна, мелі ўсё сваё: і мясныя прадукты, і малочныя, і садавіну, і гародніну, і мёд, і рыбу, і ягады, і грыбы, і хлеб, і рознае печыва...

Памятаю, калі паміралі наша мама, яна сабрала нас, дзяцей сваіх, і сказала словы, ад якіх я ў захапленні ўвесь час, якія ўзрадавалі і радуюць мяне і цяпер да слёз. Яна папрасіла нас не плакаць, як памрэ, прамовіўшы наступнае: «Я была вельмі шчаслівая з вашым татам». І гэтыя яе чароўныя словы — найлепшы доказ незвычайнасці і годнасці нашага таты.

Тата быў адмысловым апавядальнікам, любіў паэзію. Ведаў на памяць шмат народных казак і вершаў. Малых зачароўваў казкамі так, што яны нам за тым сніліся. А вершы мог дэкламаваць на прыродзе: у лесе, на лузе, каля ракі. Напэўна, ён першы абудзіў у маёй душы любоў да паэзіі. Усяляк заахвочваў нас у вучобе, імкнуўся, каб мы атрымалі добрую адукацыю, падтрымліваў чытанне. Летам звычайна на цэлы дзень браў з сабой на працу, а хацелася пагуляць з аднавяскоўцамі ў футбол, валејбол. Таму я часам казаў тату, што мне патрэбна прачытаць кнігу, і ён дазваляў застацца дома. Паспяваў і з сабрамі час пабавіць, і кнігу пачытаць, бо вечарам тата ў такіх выпадках падрабязна цікавіўся, што я прачытаў за дзень.

У таты было шмат сяброў, нават сярод людзей з высокімі пасадамі. Усім ён заўсёды знаходзіў і добрае слова, і дапамогу, і пачастункі. І людзі па ўсім раёне і нават далей добра ведалі яго і паважалі.

А яшчэ тата быў вернікам, трымаўся праваслаўных святаў, звычайна, заповятаў, наведваў царкву. Нядзеля ў нашай сям'і заўсёды была жаданым, святым днём, калі працаваць тата не дазваляў. Мы і раслі ў павазе да Боскасці, у святасці, у праўдзівасці, у любові. Татаў прыклад ва ўсім сам па сабе выходваў нас. Дзякуй, дарагі тата, за высокую, добрую жыццёвую навуку!

Тандэм: бацька і сын

Сямейнаму літандэму — бацьку і сыну Расціславу і Анатолю Бензерукам — 135. У першага на «рахунку» — дзве пяцёркі. Восем дзясяткаў — у старэйшага. І няхай юбілеі не супалі падаце, затое пара года адна — зіма. Анатолю нарадзіўся 4 студзеня 1969-га, Расціслаў Мацвеевіч — 27 лютага 1944-га. Можна і разгубіцца: пра каго першага пісаць? Што адзін, што другі журналісты і літаратары, ушанаваныя шматлікімі ўзнагародамі. У тым ліку галоўная абласная літпрэмія імя Уладзіміра Калесніка ў абодвух.

Карані Расціслава Бензерука — у вёсцы Стрыганецкія Бусні Жабінкаўскага раёна. Бацька загінуў на фронце ў Польшчы незадоўга да Перамогі. Матуля-сялянка Кацярына Усцінаўна сама гадавала сыноў, бо яшчэ ж падрастаў і старэйшы Павел. Прага да творчасці ў малодшага Расціслава ўзнікла ў школьныя гады. У 1961 годзе пасля заканчэння Ракітніцкай сярэдняй школы паступіў на філалагічны факультэт Брэсцкага педінстытута імя А. С. Пушкіна. У студэнцкія гады напісаў невялікую аповесць на рускай мове «Судьба одинокой птицы», шэраг вершаў, некалькі апавяданняў для дзяцей.

Расціслаў Бензярук.

Яго захапленне падтрымаў прафесар і вядомы пісьменнік, даследчык літаратуры Уладзімір Калеснік. Параіў даслаць першыя творы Янку Брылю, які стаюўча ацаніў апавяданні. Адно з іх — «Ленкін характэр» — дэбютавала ў газеце «Зорька».

Пасля інстытута па размеркаванні працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў Бастынскай сярэдняй школе Лунінецкага раёна. Тут і з'явіўся на свет сын і будучы калега па літаратурным цэху. Пісалі новыя і новыя творы. А разам з імі з'яўляліся і новыя апекуны: Васіль Вітка, Алена Васілевіч, Мікола Чарняўскі, Уладзімір Ліпскі... Казкі, апавяданні, гумарэскі Расціслава Бензерука друкаваліся ў «Вясёлцы», «Бярозцы», «Піянеры Беларусі», «Работніцы і сялянцы», «Вожыку», «Чырвонай змене»... Тройчы браў удзел у Рэспубліканскай нарадзе маладых літаратараў у Каралішчавічах. Сустрэчы са знакамітымі пісьменнікамі і з таленавітымі пачаткоўцамі канчаткова пераканалі яго: я ж — беларус, і буду пісаць толькі па-беларуску, і перакладаць на беларускую мову пісьменнікаў з іншых краін. Пачынаючы з 1972 года яго творы ўжо на роднай мове ўключаюць у падручнікі для малодшых школьнікаў.

У 1971 годзе разам з жонкай Вольгай Рыгораўнай і сынам вярнуўся ў Жабінкаўскі раён, у вёску Азяты. Некаторы час настаўнічаў, а з 1974-га — супрацоўнік раённай газеты «Сельская праўда». У 1973 годзе яго казка «Зайцаў кажушок» увайшла ў чытанку «Роднае слова» для першага класа агульнаадукацыйных школ; пазней у дапаможнік для дзіцячых садкоў было ўключана апавяданне «Новы зуб». На сёння дзень больш чым 13 казак пісьменніка змешчаны ў школьных падручніках.

Першая кніга апавяданняў і казак для дзяцей «Вавёрчына дзякуй» з'явілася ў снежні 1975 года ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Ужо быў даволі вядомы як малады таленавіты дзіцячы пісьменнік. У 1986-м у часопісе «Бярозка» з'явілася аповесць «Цвёрды арэшак», у якой аўтар закрануў тэму дзіцячай злачыннасці. Неўзабаве некаторыя казкі былі ўключаны ў калектывны зборнік «Птушка шчасця». У 1997-м выйшлі адразу дзве кнігі: для маленькіх — зборнік казак «Чаму сонца рана ўстала?» і для дарослых — кніга вершаў «Тры свечкі». У 2004-м выданыя яшчэ адзін зборнік казак — «Зайцаў кажушок». Увогуле, гэты жанр яго любімы. Дзіцячыя творы абавязкова носяць пазнавальны характар, вучаць кемлівасці і ўдумлівасці, прывабліваюць займальнасцю, гумарам, сапраўднай казачнасцю, змястоўнасцю, умемнем бачыць незвычайнае ў звычайным, сонечнай дабрынёй. Таму і перакладаліся на іншыя мовы. Расціслаў Бензярук — вядомы перакладчык з рускай, украінскай, польскай моў. У 2006 годзе стаў пераможцам абласнога конкурсу сярод журналістаў на найлепшы нарыс у намінацыі

«Наш сучаснік». Аўтар зборніка вершаў і перакладаў «Вясёлка сяміколерная» (2005), кнігі апавяданняў і аповесцей «Добры звычай» (2005), дакументальнай аповесці «Колодец памяти» (2006, у суаўтарстве з сынам Анатолям), абразкоў пра Васіля Вітку «Жыў на свеце дзед Васіль» (2006, у суаўтарстве з В. Крысько), зборніка нарысаў пра вядомых землякоў «Сорак дарог» (2007, у суаўтарстве з сынам).

Кніга «Аўтаграфы» (2008) — яркі летапіс літаратурнага жыцця Берасцейшчыны, дзе па-майстэрску распавядаецца пра Алеся Каско, Івана Арабейку, Васіля Сахарчука, Васіля Гадульку, Ніну Мацяш, Яўгенію Янішчыц, а таксама пра тых, хто наведваўся на Берасцейшчыну, — Янку Брыля, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Рыгора Барадуліна, Івана Шамякіна, Міколу Чарняўскага і іншых.

У 2008 годзе Расціслаў Мацвеевіч становіцца лаўрэатам прэміі імя Уладзіміра Калесніка ў намінацыі «Дзіцячая літаратура». У 2012-м за актыўнае супрацоўніцтва з часопісам «Вясёлка» ўганараваны прэміяй імя Васіля Віткі. Праз колькі месяцаў выходзіць новая кніга казак «Патапка і яго сябры». Некалькі твораў змешчаны ў калектывных зборніках «Куды блінок закаціўся?» і «Цвёрды арэшак». Творы перакладаліся на славацкую, украінскую, рускую мовы.

Цяпер жыве ў Жабінцы. Любоў да роднага слова, цікавасць да гісторыі, культуры Беларусі разам з жонкай, таксама настаўніцай, перадалі дзецям. У выніку ў літаратуры з'явіўся яшчэ адзін Бензярук.

Анатолю Расціслававічу з дзяцінства захапляўся гісторыяй, марыў стаць гісторыкам і журналістам. Пасля школы паступіў на гістарычны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, які скончыў у 1994-м. Пасля першага курса два гады служыў у войску, а з трэцяга перавёўся на завочнае аддзяленне, уладкаваўся настаўнікам гісторыі ў Якаўчыцкую СШ Жабінкаўскага раёна.

У 1996—1997 гадах задумаў і ажыццявіў на Брэсцкім абласным тэлебачанні праект, прысвечаны гісторыі Брэсцкіны, які трансліраваўся ў прамым эфіры. У 1998-м Анатолю Расціслававічу прапанавалі пасаду спецыяліста і вядучага метадыста па ахове гісторыка-культурнай спадчыны аддзела культуры Жабінкаўскага райвыканкама. Дзесяць гадоў прысвяціў справе аховы даўніны.

Адначасова прымаў удзел у археалагічных раскопках у Браславе (1989), вёсках Завоссе Баранавіцкага раёна, Пашавічы Браслаўскага раёна (1990). Удзельнічаў у стварэнні мемарыяльнага пакоя Касцюшкі ў Малых Сяхновічах (2002—2003) і музея партызанскага атрада імя М. Чарнака ў Старым Сяле (2003). Адзін з ініцыятараў узвядзення Крупчыцкай капліцы ў вёсцы Чыжэўшчына на месцы бітвы 1794 г. і помніка на месцы масавага расстрэлу карнікамі мірных жыхароў яўрэйскай нацыянальнасці каля вёскі Хадасы (2004). Удзельнік навукова-практычных канферэнцый у Гродне і Брэсце (1994), Мінску і Уздзе (1997), у Мацяёвічах (Польшча) (1998, 2003, 2005), у Іванаве (2005), ва Уладзімір-Валынску (Украіна) (2017) і інш.

За працы па краязнаўстве і ахове гісторыка-культурнай спадчыны ўзнагароджаны Ганаровай граматай Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта (1998), Граматай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь (2003)...

З 1985-га публікаваў артыкулы ў газеце «Сельская праўда», у абласных і рэспубліканскіх выданнях. У 2009-м вырашыў сур'ёзна заняцца журналістыкай. Уладкаваўся загадчыкам аддзела пісьмаў і сацыяльных праблем раёнкі. Галоўная тэма публікацый Анатоля Расціслававіча — гісторыя роднага краю.

Аўтар і ўкладальнік кніг «Наш край — Жабінкаўшчына: дапаможнік па гісторыі Беларусі» (1996), «Памяць нашае зямлі: гісторыка-культурныя мясціны Жабінкаўскага раёна» (2002), «Касцюшкі-Сяхновіцкія: гісторыя старадаўняга роду» (2006), «Колодец памяти» (2006), «Сорак дарог» (2007; дзве апошнія ў суаўтарстве з бацькам), «Крупчыцы. 1794 год: падзеі і памяць роднай гісторыі» (2007), «Дарогамі роднага краю: турыстычныя маршруты Жабінкаўскага раёна» (2007), «Свята для сэрца: невялікія гісторыі для маленькіх беларусаў» (2009), «Мячы Грунвальда, альбо Дванаццаць абаронцаў караля» (2012). Адзін са стваральнікаў гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць. Жабінкаўскі раён» (1999), турыстычнага даведніка «По родным местам Тадеуша Костюшко».

За кнігу «Свята для сэрца» ў 2009-м уганараваны літаратурнай прэміяй імя Уладзіміра Калесніка ў намінацыі «Дзіцячая літаратура» і стаў лаўрэатам рэспубліканскага літаратурнага конкурсу «Лепшы твор 2009 года» ў галіне дзіцячай літаратуры. Аповесць «Мячы Грунвальда, альбо Дванаццаць абаронцаў караля» ў лютым 2013-га адзначана на Нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі» дыпламам I ступені і ганаровым знакам «Залаты фаліант» у намінацыі «Літфармат». Пераможца абласнога конкурсу журналісцкага майстэрства на Брэсцкіне ў намінацыі «Ахова гісторыка-культурнай спадчыны» (2011), дыпламант конкурсу «За актыўную творчую дзейнасць у Год кнігі» (2013).

У верасні 2017 года падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Полацку правёў пазнавальную праграму «Добрую кнігу — дзецям», ўзнагароджаны граматай за актыўны ўдзел у рэспубліканскай акцыі «Лета з добрай кнігай». У 2018 годзе ў Брэсцкай гарадской бібліятэцы імя А. С. Пушкіна адбылася прэзентацыя анталогіі «Літаратурная прастора Брэсцкіны», у якой упершыню пад адной вокладкай сабраў творы 58 аўтараў.

Нарэшце, напрыканцы 2023-га ў Выдавецкім доме «Звязда» выйшла ў свет 13-я па ліку кніга, жанр якой аўтар абазначыў як дакументальная аповесць-эсэ, — «Галавасек». Твор прысвечаны вёсцы Драмлёва і яе 183 жыхарам, спаленым 11 верасня 1942 года. У пачатку апошняга месяца 2023 года, напярэдадні Міжнароднага дня памяці ахвяр генацыду (9 снежня), адбылася прэзентацыя гэтага выдання ў Брэсцкай абласной бібліятэцы імя Максіма Горкага.

Анатолю Бензярук.

Анатолю Расціслававічу ў сваёй прамове прызнаўся, што твор пра жажлівыя падзеі ў вогненнай вёсцы ствараўся пакутліва і доўга — цягам дзесяці гадоў, бо давялося шмат папрацаваць у архівах, запісаць успаміны жывых сведкаў трагедыі. У выніку яму ўдалося напоўніцу данесці ўсю праўду пра тое страшнае злачынства фашысцкіх нелюдзяў і пра гора землякоў.

Юбіляр і далей працягвае нястомна працаваць, публікаваць у розных беларускіх выданнях, сустракацца з чытачамі. Аўтару гэтых радкоў прыемна помняцца нашы творчыя і проста чалавечыя стасункі. Гэтак жа прыемна было назіраць падчас шматлікіх мерапрыемстваў і паездкаў, нярэдка даволі працяглых, за тым, як пісьменнікі бацька і сын цёпла ставяцца адзін да аднаго, нібыта неразлучныя сябры. А тым, што таксама прымаў удзел у іх літаратурным лёсе (прапаноўваў іх высокамастацкія кнігі савету па прысуджэнні літаратурнай прэміі імя Уладзіміра Калесніка, і гэтыя прапановы прымаліся аднагалосна, як і аднагалосна была прынята прапанова аб прыняцці Бензерука-малодшага ў Саюз пісьменнікаў Беларусі), проста ганаруся. Дай Бог сямейна-пісьменніцкаму тандэму далейшых творчых поспехаў.

Анатолю КРЭЙДЗІЧ

Мора, літаратура, юбілей...

Калі ўпершыню ўбачыла гэты фотаздымак, то адразу прыгадала радкі вядомай песні: «Моряк вразвалочку сошел на берег...» і вельмі лёгка ўявіла, як малады Васіль Найдзін нетаропка, знарок злёгка пахістваючыся, сыходзіць пасля гайданкі на марскіх хвалях на цвёрдую сушу. Але не юнгам, як спяваецца ў шлягерах, а сапраўдным старым марскім воўкам — у званні старшага матроса, праслужыўшы на флоце аж чатыры гады.

Васіль Найдзін.

Што пабачыў хлопец з бялініцкай вёскі Бярозаўка за гэты час? Чым займаўся? Несумненна, заняткаў хапала. Пра гэта сведчаць тыя ж граматы. Адна з іх падпісана матросу В. І. Найдзіну самім камандуючым двойчы Чырванасцяжным Балтыйскім флотам адміралам А. Арлом: «За активную работу во флотской печати, примерную службу и воинскую дисциплину». Дата — 5 мая 1966 года. Ёсць грамата і ад віцэ-адмірала — ужо старэйшаму матросу В. І. Найдзіну — «За активную творческую работу в составе литературного объединения дважды Краснознаменного Балтийского флота» (падпісана 8 верасня 1966 года).

Гартаю выразкі з газеты «Страж Балтики» Балтыйскага флоту (дарэчы, выходзіла штодзённа) за подпісам «В. Найдзин»: фотарэпартаж «Матросские письма», водгук на кінафільм «Обыкновенный фашизм», замалёўка «Матросская форма», фотаэцюды... І — пісьмо старшага матроса Найдзіна, адказ на прапанову «Давайте обсудим. Как может комсомол крепить воинскую дисциплину?» Назва пісьма смелая: «Сомнения меня терзают». І ў артыкуле В. Найдзін не баіцца паставіць пытанне рубам: «Ды дзе аганёк камсамольскі? Дзе камсамольцы з іх нястомнай патрабавальнасцю і вострай прынцыпова-сцю да самых нязначных парушэнняў дысцыпліны?.. Я хачу зразумець: дзе ж асабістая ініцыятыва, асабістая адказнасць, без якіх немагчымы сапраўдныя камсамольскія справы, без якіх немагчыма ўмацаваць воинскую дысцыпліну? Адказу на гэтае пытанне я не знайшоў,

нават будучы камсамольскім сакратаром». І тут жа дадае: «Тое, што я напісаў, магчыма, спрэчна. А можа, нават і няправільна. Тады папраўце мяне. Раскажыце мне, што можа зрабіць камсамол, каб павысіць воинскую дысцыпліну?..»

Невыпадкава праз некалькі гадоў у газеце (на першай паласе) з'явіўся артыкул і пра самога Васілія Найдзіна. У ім згадалі ўсё: — і яго літаратурныя поспехі, і работу ў якасці фотакарэспандэнта (нездарма артыкул названы «Всегда с фотоаппаратом»), і шматлікія заахвочванні ад камандавання. А яшчэ тое, што «Василий — принципиальный, честный. Снимки его в газете всегда воспринимаем как благодарность за отличное выполнение воинского долга» (так піша аўтар артыкула).

Не памылюся, калі адзначу, што такім — прынцыповым, ідэйным, бескампрамісным, прамым, сумленным, прамадушным, чыстасардэчным, шчырым, прыстойным, адкрытым — Васіль Іванавіч вядомы ўсім, хто з ім знаёмы. А знаёмых, калег, сяброў у яго ой як багата! Лічыце самі. З 1963 да 1967 года Васіль служыў на караблях і ў часцях

Чарнаморскага і Балтыйскага флатоў. Тады ж, дарэчы, у 1965 годзе, было надрукавана і яго першае гумарыстычнае апавяданне — у газеце «На страже Балтики». Пасля флоцкай службы трапіў на родную зямлю: працаваў у Бялініцкай раённай газеце фотакарэспандэнтам, літсупрацоўнікам, загадчыкам аддзела, намеснікам рэдактара. Завочна скончыў Магілёўскі педінстытут, а потым — і Вышэйшую партыйную школу (група рэдакцыйна-выдавецкіх работнікаў).

Пераезд у сталіцу паспрыяў і новым кар'ерным паваротам. Васілю Іванавічу пашчасціла трапіць на працу ў самае галоўнае «калючае» выданне рэспублікі — часопіс сатыры і гумару «Вожык» (орган ЦК КПБ(б)). Ды куды — у аддзел фельетонаў — самы «гарачы цэх»!.. Працу ў «Вожыку» Васіль Іванавіч і дагэтуль заўсёды згадвае з цеплынёй, удзячнасцю і, безумоўна, гумарам (вясёлых гісторый хапала і падчас камандзіровак, і ў самой рэдакцыі). Ну, а далей пайшла больш «сур'ёзная» служба — 10 гадоў працаваў намеснікам галоўнага рэдактара абласной газеты «Мінская праўда», а потым 17 гадоў узначальваў рэдакцыйна-выдавецкі аддзел Сакратарыята Вярхоўнага Савета, затым — Рэдакцыйнае ўпраўленне Сакратарыята Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Тады на літаратурную дзейнасць літаральна не хапала часу. Велічэзны аб'ём работ: рэдагаванне і карэктура праектаў законаў, работа з іншымі дакументамі, стэнаграмамі, пераклад тэкстаў на рускую і беларускую мовы, да таго ж — тэрміны, адказнасць... Ды і няёмка было, як прызнаваўся неяк у размове са мной Васіль Іванавіч. Дарэчы, асобныя творы Васілія Найдзіна перакладзены на рускую, украінскую, літоўскую, туркменскую і польскую мовы. Пры гэтым сам аўтар шчыра адзначае, што нічога нікуды за межы нашай Беларусі не пасылаў і не перадаваў іншым шляхам.

Творчы набытак Васілія Найдзіна, між тым, не выглядае сціплым. Друкаваўся на старонках штотыднёвіка «ЛіМ», часопісаў «Беларусь», «Вожык», «Работница і сялянка», газет «Физкультурник

Белоруссии», «Звезда», «Чырвоная змея», «Знамя юности». Яго творы гучалі па радыё ў перадачы «На вясёлай хвалі», іх чыталі артысты эстрады.

Першая кніга пабачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура» — «Аддаю вам» (1984). У Бібліятэцы «Вожыка» — зборнікі апавяданняў і гумарэсак «Мужчынскія сакрэты» (1981), «Сустрэнемся ў Барселоне» (1991). Творы змяшчаюцца ў калектыўных зборніках «Сакрэт фірмы» (1979), «Кубік Рубіка» (1987), «Размова па шчырасці», «Ад гарэлкі розум мелкі» (абодва 1990). Выйшлі кнігі «Кветка кактуса» (1992), «Анюціны вочкі» (2017), «Матрошкі з малаткамі» (2018), «Сустрэнемся на стадыёне» (2019) і іншыя.

Якім словам можна ахаарактарызаваць літаратурныя творы Васілія Найдзіна? Коротка не атрымаецца. Але найперш, здаецца, і крытык, і чытач адзначаць, што яны жыццёвыя, сюжэты не штучныя, а падказаны рэчаіснасцю, цікавыя, дыяпазон тэм вельмі шырокі, персанажы яркія, з выразнымі характарамі. Аўтар знаходзіць патрэбныя словы, каб трапна, дакладна апісаць і характары герояў, іх псіхалогію, матывы ўчынкаў, і абставіны, акалічнасці, у якіх адбываюцца падзеі. Убачыць гумар і сатыру Васіль Іванавіч можа ў самых звычайных сітуацыях і з'явах — там, дзе, як кажуць, нічога не прадракала смеху. Для гэтага трэба валодаць талентам гумарыста і сатырыка. Васіль Найдзін — вядомы майстар у гэтай справе.

Дарэчы, «ЛіМ» і Васілія Іванавіча звязваюць творчыя сувязі даўжынёй амаль у паўвека! На старонках штотыднёвіка ў розны час друкаваліся гумарэскі, апавяданні, былі Васілія Найдзіна, рэцэнзіі на яго новыя кнігі. Сяброўства плённае адметнае, аўтар ім даражыць і, упэўнена, гэта ўзаемя.

Хочацца шчыра павіншаваць Васілія Іванавіча з цудоўным, значным юбілеем — 80-годдзем! Пісьменнік сустракае яго з важкімі літаратурнымі набыткамі, з творчымі задумамі і планами. Няхай яны ажыццявяцца, прынясуць годны плён, а Васілю Іванавічу будзе мора па калена.

Юлія ЗАРЭЦКАЯ

Цар Афрон з Бешанковіч

Сёлета — 130-годдзе з дня нараджэння Веніяміна Рыгоравіча Гута. Сці Веніяміна Гутмана (1894—1949), савецкага акцёра. Не блытайце з Давідам Гутманам (1884—1946), які здымаўся ў фільме «Дзеці капітана Гранта» ў ролі Мак-Набса. Дарэчы, Давід Гутман — другі рэжысёр ці сурэжысёр гэтага знакамітага фільма 1936 года... І, што таксама не меней цікава, — родны брат Веніяміна Гута. Праўда, Давід нарадзіўся ў Ветцы, на Гомельшчыне, а вось Давід Рыгоравіч праз дзесяць гадоў пасля старэйшага брата — у Бешанковічах, на Віцебшчыне.

У сярэдзіне 1910-х гадоў Веніямін вучыўся ў Медыцынскім універсітэце ў Нансі. Гэта — Францыя. Нансі — адміністрацыйны цэнтр дэпартаменту Мёрт і Мозель у рэгіёне Лагарынгія. Размешчана паселішча на рацэ Мозель. Даволі прыгожыя мясціны!.. Даліна Мозеля вядомая як раён вінаградарства. Клімат тут даволі цёплы. Шырокую вядомасць у свой час атрымала мозельскае віно. У гэтых мясцінах найбольш распаўсюджаны пірог з цыбулі — страва, якая ўжо захапіла і многіх беларусаў, якія і ведаць, магчыма, не ведаюць, дзе вынайздзена такое кулінарнае дзіва... І, хто ведае, можа быць, наш бешанковіцкі зямляк нават стаў бы сапраўдным нансіўцам (так называюць жыхароў французскага горада), калі б не цяжкая хвароба, што перашкодзіла завяршыць вучобу.

У 1917 годзе Веніямін Гут вяртаецца ў Расію. У тым самым годзе ўпершыню выступае ў Вятцы (Кіраве) як артыст эстрады. Тэатральныя, эстрадныя традыцыі ў гэтым краі даволі багатыя. Драматичны тэатр быў заснаваны ў Вятцы

яшчэ ў 1877 годзе. У розныя часы тут ставілі спектаклі па п'есах А. Астроўскага, А. Чэхава, Ф. Дастаеўскага, І. Буніна...

З 1922 года ўраджэнец Бешанковіч у Маскве. Сумесна з канферансье М. Арэшкіным стварае «Цвярскі тэатр». А яго брат Давід Гутман на той час арганізоўвае Маскоўскі тэатр сатыры і становіцца яго першым дырэктарам і мастацкім кіраўніком... Праз некаторы час здарылася бяда. Веніяміна арыштавалі. З 1924 года ён знаходзіцца ў месцах пазбаўлення волі. Праўда, у зняволенні ставіць спектаклі, арганізоўвае канцэрты, вядзе тэатральны гурток.

У 1929 годзе акцёр і рэжысёр, а яшчэ і тэатральны педагог з астрожным, турэмным стажам, вяртаецца да нармальнага жыцця. Выступае як канферансье. З 1936 года і да канца жыцця найбольш выяўляе сябе як артыст арыгінальнага жанру. Служыць Мельпамене і глядачу ў штаце Маскоўскага канцэртнага аб'яднання. Выконвае камедыйныя і парадыйныя нумары ў жанры тантамарэсак. Што ж гэта за дзіва тантамарэсак?.. Увогуле, калі не ведаеце, то варта

Веніямін Гут у фільме «Канёк-Гарбунок».

патлумачыць, што тантамарэскай называюць лялек у лялечным тэатры, лялек, у якіх галава чалавека і лялечнае цела. Акрамя акцёра, чья галава відаць глядачам, для кіравання рукамі, нагамі, тулавам тантамарэскі бываюць задзейнічаны іншыя акцёры...

У 1939—1940 гг. Веніямін Гут падрыхтаваў па-свойму ўнікальны нумар «Новая казка пра рыбака і рыбку, ці Лялька-дэжаз». У праграме дзейнічалі лялькі, якія самастойна рухаліся. Лялькі былі ростам з чалавека. Веніямін Рыгоравіч выступаў у ролі кіраўніка аркест-

ра. Аўтарам музыкі да нумара з'яўляўся легендарны кампазітар і піяніст Аляксандр Цфасман (1906—1971), вядомы родапачынальнік джаза, у 1939—1946 гады — кіраўнік джаз-аркестра Усесаюзнага радыё. Дарэчы, па бацькоўскіх каранях Цфасман — з Гомельшчыны (яго бацька, цырульнік Навум Цфасман, нарадзіўся ў Петрыкаве).

У час Вялікай Айчыннай вайны Веніямін Гут падрыхтаваў нумар «Адкрытыя вокны ТАСС». Выкарыстоўваючы добра адпрацаваны ім жанр тантамарэсак, злосна і з'едліва выдаваў сатыру на Рыбентропа, Манэргейма, гітлераўскага «астролага» і інш. В. Гут шмат выступаў у шпіталях, ездзіў са сваёй праграмай на фронт. З 1943 да 1949 года Веніямін Рыгоравіч з'яўляўся мастацкім кіраўніком цыркавага аддзела Усерасійскага гастрольна-канцэртнага аб'яднання (Росканцэрта). Ставіў арыгінальныя нумары артысту-эксцэнтрыку Івану Байду, ілюзіяністу Давіду Чыташвілі, братам Маслюковым...

Вобраз нашага бешанковіцкага земляка застаўся і ў фільмаграфіі. У 1939 годзе Веніямін Гут сыграў у эпізодзе фільма «Залаты ключык», а праз два гады — цара Афрона ў фільме «Канёк-гарбунок» (першы савецкі фільм-казка, пастаўлены на студыі «Саюздэзфільм» рэжысёрам Аляксандрам Роу).

Памёр Веніямін Рыгоравіч Гут у Маскве ў 1949 годзе.

Мікола БЕРЛЕЖ

Стылістыка Апалінарыя Гараўскага

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі апошнім часам радуе гледача найлепшымі ўзорамі акадэмічнага жывапісу са сваіх скарбонак. Напрыклад, да 28 студзеня ў наведвальнікаў ёсць магчымасць пазнаёміцца з выстаўкай «Апалінарыі Гараўскі», прысвечанай 190-годдзю знакамітага жывапісца, малявальшчыка і педагога. Куратар часовай экспазіцыі — Юлія Лісай, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела замежнага мастацтва музея.

Жыццё Апалінарыя Гараўскага звязаны галоўным чынам з сённяшнімі Беларуссю і Расіяй. Нарадзіўся на Бярэзіншчыне, але кар’еру зрабіў у Санкт-Пецярбургу. Ствараў і тут, і там. Таму сёння дзве краіны маюць права гаварыць пра свайго Апалінарыя Гараўскага, мастака, які выбраў шлях яшчэ ў юнацтве і прытрымліваўся ўласных прынцыпаў да канца жыцця.

Нарадзіўся Апалінарыі Гараўскі ў 1833 годзе ў сям’і збяднелай шляхты. Месцам нараджэння паўсюль значыцца маёнтак Уборкі былога Ігуменскага павета Мінскай губерні (цяпер гэта Бярэзінскі раён Мінскай вобласці). Між тым некаторыя даследчыкі згадваюць, што ў метрыцы гаворыцца аб іншым месцы нараджэння — Наборках (недалёка ад Уборкаў). З дакладнай датай нараджэння таксама, здаецца, не вызначыліся. Шмат дзе фігуруе 23 студзеня, аднак метрыка гэтаму супярэчыць. У ёй стаіць дата 18 (30) студзеня.

Вучыўся будучы мастак у Брэст-Літоўскім кадэцкім корпусе. Тады талент хлопчыка заўважыў архітэктар Мікалай Бенуа, які паўплываў на тое, каб Апалінарыі

Гараўскі трапіў на вучобу ў Санкт-Пецярбург. Там юнак праходзіў падрыхтоўку ў Імператарскай Акадэміі мастацтваў. Дарэчы, ужо ў студэнцтве яго заўважылі крытыкі і калекцыянеры. А пейзаж «Балота» (1852) набыў нават імператар Аляксандр II.

Пасля заканчэння вучобы, згодна з завяздзёнкай акадэміі, Апалінарыі Гараўскі атрымаў стыпендыю, якая дазваляла ўдасканаліць прафесійнае майстэрства за мяжой. Жэнева, Дзюсельдорф, Рым, Парыж... Аднак мастаку была не даспадобы замежная мастацкая манера. Не адбыўшы ў Еўропе нават тэрміну навучання,

Апалінарыі Гараўскі «Вечар», 1854 г.

ён вярнуўся ў Расійскую Імперыю. Там яму прысвоілі званне акадэміка жывапісу — за заробленае падчас вандроўкі. Амаль два дзесяцігоддзі Апалінарыі Гараўскі выкладаў у Пецярбургскай малявальнай школе пры Таварыстве заахвочвання мастацтваў. Паспяваў шмат вандраваць і працаваць над палотнамі падчас і пасля паездак. Так, перыяд творчай актыўнасці прыпаў на сярэдзіну — другую палову XIX стагоддзя. Тады мастацкі працэс віраваў, жывапіс і погляд грамадства на яго змяняліся, аднак на стылістыку работ майстра гэта амаль не паўплывала. Апалінарыі Гараўскі быў прыхільнікам акадэмізму. Мастацтвазнаўцы падкрэсліваюць, што пейзажы створаны старанна і добрасумленна па ўсіх правілах акадэмічнай вывучкі,

Апалінарыі Гараўскі «Каля кузні», 1862 г.

Гартаючы дзённікі вандроўніка

Моваю мастацтва праект «Сузор’е вандроўніка» нагадвае пра тое, што кожны з нас — таямнічы вандроўнік, які крочыць шляхам, не падобным на іншыя, пакідаючы адметны след у сузор’і чалавечых лёсаў... Гэта не наша выснова, а меркаванне стваральнікаў выстаўкі ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў на Няжасавы, 3. Напэўна, без гэтага арыенціра вельмі лёгка заблудзіць у нязвычайнай прасторы аўтарскіх думак і пошукаў.

Выстаўку «Сузор’е вандроўніка» склалі жывапіс і скульптура са збору Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў. Створаныя ў абстрактнай манеры жывапісныя палотны і скульптурныя кампазіцыі складаюць, на думку стваральнікаў, залаты фонд галерэі. Аўтары работ — жывапісцы Анатоль Кузняцоў,

Віктар Шылко, Сяргей Катран і Віктар Ціханаў, скульптары Павел Герасіменка і Валерыі Малахаў. Эксперыменты аўтары здзяйснялі ў 1990-я — пачатку 2000-х гадоў.

Прадстаўленыя творы выяўляюць думкі розных мастакоў аб працэсах стварэння Сусвету, аб існаванні чалавека на гэтай зямлі, аб такіх катэгорыях, як «жыццё» і «смерць». Сярод найбольш яркіх і красамоўных работ — «Дзённік стомленага вандроўніка» (2008) з дзвюх частак пэндзля Анатоля Кузняцова. Гэты тэкст (у прамым і пераносным сэнсах) пабудаваны на супярэчнасцях розных форм і зместаў. Палатно — быццам чыстава ліст для занатавання разваг аб самых розных ідэях і канцэпцыях. Плынь аўтарскіх думак зачароўвае, і губляюцца ўсе сэнсы, пазбаўляюцца значэнняў знакі...

Знайшла сваё адлюстраванне на выстаўцы і біблейская тэма. Трыпціх

Анатоль Кузняцоў «Вібраванне святла 1», 1995 г.

«Дарога ў Іерусалім» (2017) Віктара Шылко прапануе гледачу здзейсніць вандроўку ў Вечны горад. Натуральна, назіральнік павінен сам знайсці дарогу да яго, мастак толькі расставіць ўказальнікі да святых мясцін. Да падзей Бібліі звяртаецца і Павел Герасіменка са скульптурай «Ноеў каўчэг» (1996). Ключавы складнік кампазіцыі — вобраз яйка, сімвал адраджэння і бяссмерця.

Мэтаі абстрактнага мастацтва заўсёды быў пошук. Пытанне толькі ў тым, што з’яўляецца прадметам гэтага пошуку. Хтосьці імкнецца адшукаць новыя формы ўзаемадзеяння з матэрыялам, іншыя прагнуць выказаць па-новаму — намёкам, згадкай, танальнасцю — даўно вядомае і зразумелае, нехта знаходзіцца ў вечнай пагоні за сакавітымі

асацыяцыямі, а самыя апантаныя спадзяюцца прыйсці да ведання ісціны ў мастацтве. Але самае галоўнае, што нефігуратыўнае мастацтва факсіруецца на ўнутраным свеце мастака і яго ўспрымання навакольнага свету. Гэта выглядае абсалютнай трагедыяй для гледача, выклікам, які, між іншым, дае яму поўную свабоду: кожны вольны тлумачыць творы абстрактнага мастацтва па-свойму і знаходзіць у іх сэнс і значэнне, зыходзячы са свайго ўспрымання і досведу. І тады ніякія пэўныя «сузор’і» не перашкоджаюць падарожнічаць.

Выстаўка «Сузор’е вандроўніка» будзе доўжыцца да 18 лютага.

Віктар Ціханаў «Снег у чорным квадраце», 2006 г.

Віктар Шылко «Дарога ў Іерусалім» (трыпціх), 2017 г.

Паўвекавы алмаз «Харошак»

Вясна. Лета. Восень. Зіма. Пору года змяняюць адна адну і, здаецца, паўтараліся мільёны разоў, але кожны раз новыя і чаканія, кожны раз дораць радасць і адкрыццё. Так і Беларускі дзяржаўны акадэмічны заслужаны харэаграфічны ансамбль «Харошкі». Безліч канцэртаў і праграм на аснове фальклору і народных традыцый штораз зачароўваюць і натхняюць. Чаго толькі варты «Полацкі шытак» — нацыянальны здытак музыкі XVII ст. Таксама ў рэпертуары такія вядомыя кампазіцыі, як «Гусарыкі», «Весьялуха», «Лянсей», «Камарынская», «Субота», «Каляда», «Юр'еў конь», «Беларускае вяселле», «Купальская сюіта», «Вечар у замку», «Сакалінае паляванне» — усяго больш за 80 харэаграфічных нумароў, пастаўленых Валянцінай Гаявой. У чым сакрэт поспеху «Харошак», мы даведаліся ад удзельнікаў калектыву.

Калі гэты артыст толькі выходзіць на сцэну — яму ўжо апладзіруюць. Саліст Фёдар Балабайка, заслужаны артыст Беларусі, танцуе ў калектыве 48 гадоў, амаль яго ровеснік, ды не раслабляецца, дысцыплінуе сябе: «Каб не страціць планку, якую маеш, і трымаць яе на ўзроўні. Бо ўніз апусціцца можна заўсёды. Тое, што напрацавана гадамі, складана ўтрымаць. Некаторыя думаюць: вось як выйдзем, як дадзім, а выходзяць — і не атрымліваецца. Усё залежыць ад таго, як працуеш на рэпетыцыях», — перакананы Фёдар Якаўлевіч. Сваім прафесіяналізмам, прызнаецца, абавязаны Валянціне Гаявой і Мікалаю Дудчанку, стваральнікам ансамбля. Карыснай стала іх патрабавальнасць. Артыст аддаў «Харошкам» большую частку жыцця. Адна з важных рыс Фёдара Якаўлевіча — вучыць маладых: «Трэба рабіць, як я, ды яшчэ лепш». «Гусарыкі», «Весьялуха», «Віцебская полька», «Местачковы вальс» — непаўторныя нумары без яго не ўяўляліся. Сакрэт поспеху, лічыць, прасты — трэба рабіць сваю работу якасна: «Не проста прыйшоў, адбыў, а адпрацаваў стопрацэнтна, атрымаў задавальненне».

З часу заснавання «Харошак» і загадчык трупы Валянціна Гехт. У яе працоўнай кніжцы — толькі адно месца працы. «Скончыла дзяржаўнае харэаграфічнае вучылішча, якое тады было пры оперным тэатры, і прыйшла сюды», — расказвае Валянціна Васільеўна. Пospех «Харошак» на працягу 50 гадоў тлумачыць так: «Мы нясём на сцэне жыццё. Нашы артысты шчырыя, працуюць не найграня. Гэтым і бяром, што спадабалася ў свой час Ігару Маісееву». Адночы езdzілі са справаздачным канцэртам у Маскву, прадстаўлялі Беларусь. Былі і іншыя майстры мастацтваў краіны. І Маісееў адзначыў харэаграфію «Харошак», не падобную на іншыя, згадвае Валянціна Васільеўна: «У нас свой твар. З'явіўся ён дзякуючы мастацкаму кіраўніку Валянціне Гаявой. Гэта яе бачанне». Валянціна Гехт была задзейнічана ва ўсіх праграмах. Першы састаў невялікі: пачыналі з васьмі пар. «Калі стваралі праграму «Беларусы», нас ужо было шмат — каля 30 жанчын і 26 мужчын». Потым прыйшлі маладыя — дапамагалі ім.

І яны цяпер — гонар калектыву, як, напрыклад, саліст Аляксей Анішчук, які ў «Харошках» 15 гадоў. Гэта ён у славуі «Камарынкай» робіць салты і розныя трукі, скача на руках. «Я люблю трукачыць. Што да тэхнікі, то ў мяне самая складаная: салты, флякі, бедуінскі, свечкі». На пытанне, ці не занадта строгія настаўнікі, адказвае: «Хочацца, каб патрабавалі больш — тады працаваць лягчэй. Расслабляцца нельга». Іншы раз ад заўваг можа нарадзіцца крыўда, але танцоры рады прымаць нагрузку:

«Заўвагу табе робяць дзеля твайго ж поспеху». Рознасць пакаленняў працуе станоўча, і Фёдара Балабайку маладыя, у прыватнасці Аляксей, успрымаюць як бацьку: «Фёдар Якаўлевіч пастаянна жартуе, весяліцца, падбадзёрвае». Можа, у гэтым і ёсць сакрэт харошкаўскай згуртаванасці на доўгія гады? «Глядзіш на нашых карыфеяў і радуешся, што ў сваім узросце выходзяць на сцэну і працуюць», — кажа Аляксей.

Фота з архіва БДАЗХА «Харошкі».

З любімых яго нумароў — «Дуда», пастаўленая ўся на тэхніцы. Па душы сталі і лірычныя кампазіцыі, у прыватнасці «Сакалінае паляванне», харагоды.

«Харошкі» — адзінае месца працы і заслужанай артысткі Беларусі Святланы Кашталапавай-Патаповіч: «Трэба настолькі любіць свой калектыў, якому аддала сэрца, сямейнае жыццё, любоў да харэаграфіі. Хаця мяне запрашаў да сябе Ігар Маісееў», — прызнаецца Святлана Аляксандраўна. «Харошкі» заявілі пра сябе на конкурсе прафесійных калектываў і здзівілі ўсіх, адзначае суразмоўца: «Спаборнічалі дзяржансамбль Сухішвілі-Рамішвілі танца Грузіі, увогуле, усе калектывы з Савецкага Саюза. І нікому не вядомыя «Харошкі», восем пар. І мы стрэлілі так, што ўразілі ўсіх і занялі першае месца».

Сёння Святлана Аляксандраўна перадае вопыт маладым: «Для мяне галоўнае — фактура. Ёсць, напрыклад, танцоры з фактурай трукачоў, але даводзіцца адкрываць і іншыя грані. Валянціна Іванаўна ставіць геніяльныя пастаўкі, дзе знаходзіцца месца ўсім: цікавыя карцінкі, абыгроўкі, кадрылі, смешнае. У нас Паша Барадзінчык невысокага росту: здаецца, нестандарт, але так упісваецца, такія вобразы выносіць на сцэну... Гэта заслуга балетмайстра. А я намагаюся дасягнуць правільнага выканання рухаў, раскрыць эмоцыі і раблю гэта з вялікай любоўю». Сакрэт поспеху «Харошак», лічыць Святлана Кашталапава, у разнапланавых пастаўках, а яшчэ — у эмоцыях, якія аддаюць артысты: «На нашых канцэртах усе: бабулі, дзядулі, маладыя, дзеці — апладзіруюць,

танцуюць, усміхаюцца, а яшчэ кажуць: «Вы нам дапамагаеце жыць»».

Служаць мастацтву ў калектыве не толькі музыканты і танцоўшчыкі, балетмайстры, але і касцюмеры. Наталля Дзямбіцкая працуе з 2000 года: «У нас унікальныя нумары, праграмы з беларускімі вытокамі. Валянціна Іванаўна езdzіла ў экспедыцыі па вёсках і збірала па крупінках народнае багацце. Разынка «Харошак» — жывая музыка, аркестр». Яны гараць справай — гэта відаць па зіхатлівых вачах. «Мы з дзяцінства, уся наша сям'я, любілі «Харошкі» і хадзілі на іх канцэрты, — дзеліцца Наталля Дзямбіцкая. — Таму і мой брат Аляксей Гладнеў прыйшоў сюды. Усёй сям'ёй чакалі, калі ён прыеджаў з гастроляў. Без яго не абыходзілася ні адной камандзіроўкі». Натхняючыся харошкаўскім вірам творчасці, майстрыца рада рабіць тое, што ёй падабаецца. «А па-іншаму быць не можа, і выпадковых людзей тут няма», — дадае калега Іна Рогава.

Жыццё змянілася, бо я заўсёды марыў стаць артыстам тэатра, і мара ажыццявілася».

Славіцца калектыў тым, што прадстаўляе фонд беларускай культуры і ў мове, і ў касцюмах, і ў танцавальнай лексіцы. Амаль увесь рэпертуар вакальных кампазіцый па-беларуску. Гэтым вельмі ганарыцца вакалістка Марына Анкуда: «Беларуская мова на генетычным узроўні ўспрымаецца на двецца працэнтаў, і я яе вельмі люблю. Калі мы за мяжой, здаецца, беларуская мова быццам гарманізуе душэўны стан — настолькі яна глыбокая, мяккая і добрая». У калектыве Марына з 2015 года. «Той, хто ўбачыў «Харошкі» адзін раз, носіць іх у сэрцы ўсё жыццё, — пераканана яна. — У свой час я ўбачыла ансамбль падчас навучання ва ўніверсітэце культуры, вельмі ўразілася, і яны сталі пуцяводнай зоркай у маёй творчасці. Сакрэт «Харошак» вельмі прасты: трэба быць сумленным. Наша мастацтва сумленнае, адкрытае і нефальшывае».

Публіка ад самых маленькіх да сталых успрымае творчасць калектыву як узор, бо яна якасная, лічыць Марына Анкуда: «Цэняць наш жывы гук, аркестр, шырокую палітру музычных інструментаў, тэмбры галасоў, касцюмы...» У гэтым можна было пераканацца падчас нядаўніх гастроляў «Харошак» у Парыжы. «Не хапала месца ў зале. Прыйшло 6 людзей у два разы больш, калі б была магчымасць змясціць усіх. Французы, адчувалася, разумелі нашу мову», — расказвае другая вакалістка Вольга Неўмаржыцкая. Яна ў калектыве з 2010 года. Размеркавалася пасля ўніверсітэта культуры: «Для мяне «Харошкі» — штосьці нерэальнае. Я была шчаслівая, калі Валянціна Іванаўна, праслухаўшы мяне, узяла. Яна чалавек з вялікай літары. Захапляюся ёю да гэтага часу. Яе рады бясцэнныя».

Сапраўды, творчая празорлівасць Валянціны Гаявой адкрыла моцныя бакі многіх удзельнікаў калектыву, а іх каля 70. І цяпер яе справу працягвае новы мастацкі кіраўнік Ірына Грушова. «Я 23 гады працавала артысткай балета. На новай пасадзе наперад гляджу з аптымізмам. Шклянка для мяне заўсёды напалову поўная, і я хачу напоўніць яе да краёў, — гаворыць Ірына Грушова. — Мая задача — захаваць усё, што было створана Валянцінай Іванаўнай, прычым максімальна, і набраць новае пакаленне, каб перадаць назапашаныя ўменні і навыкі: як фальклор — з вуснаў у вусны, так і творчы багаж: ад пакалення да пакалення».

У чым поспех «Харошак»? Яны вось ужо 50 гадоў зберагаюць беларускі генетычны код. Годная мэта, вартая высылкаў і служэння сцэне. «Сёння папулярны сучасны танец, але ён, па сутнасці, паўсюль аднолькавы, — разважае Ірына Грушова. — Калі мы за мяжу прывязем сучасны танец, усе здзіўляцца: а што тут цікавага? А цікавы ж народ, яго характар, яго генетычны код — касцюм, музыка, танец. Пры дапамозе гэтага мы прадстаўляем свае нацыянальныя асаблівасці. У гэтым геній Валянціны Гаявой: хоць яна сама нарадзілася ў Валгаградскай вобласці, у стэпе, дзе руская казацкая культура, ды адчула культуру беларускую, змела вылучыць канцэнтрат і стварыць алмаз».

Хай жа ён зіхаціць новымі гранямі доўгія гады!

Наталля СВЯТЛОВА

Ці ў мове праваслаўя замацуем словы беларускія?

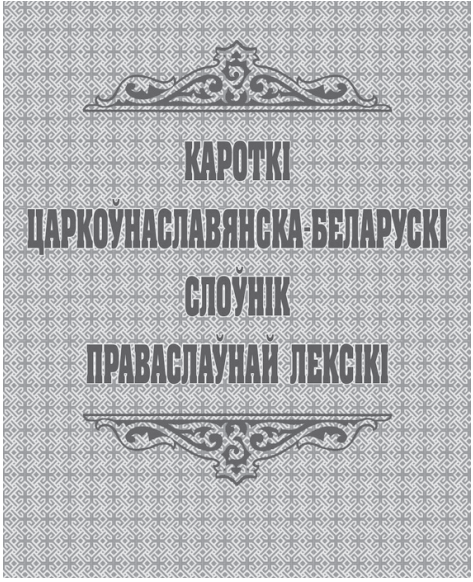
Шаноўныя і дарагія калегі! Просьба да ўсіх успрымаць выказанае ў гэтай публікацыі не як папрокі выданню, дарагому мне ўжо больш за сорак гадоў, а тым больш не персанальна аўтарам-калегам, шчырую павагу яким заўжды выказваю (таму, дарэчы, імёны тут не будуць згадвацца). Проста рэгулярнае ўважлівае чытанне лімаўскіх матэрыялаў вымусіла завесці гаворку наконт праблемы, не пабаюся сказаць, татальна пагрозлівай, бо тое, пра што збіраюся гаварыць, на дадзены момант уласціва амаль усім беларускамоўным выданням.

Дзеля канкрэтызацыі прадмета абмеркавання возьмем спачатку сімптоматычны выпадак, калі ў інфармацыі пра аўтарытэтнага настаяцеля аднаго з мінскіх праваслаўных прыходаў звяклія для ўсіх нас паняцці перакручваюцца, каб было «акурат па-беларуску», аднак выходзіць на каталіцка-польскі лад: «*Плябан Ігар Карасцялёў праводзіць экскурсію для студэнтаў... ()... плябан і протаіерэй*». Прычым усе разумеюць, што гэта не з «жывога» маўлення «людзей простых». Дык нашто ж так пісаць у газеце вядучага ўніверсітэта краіны? (Гл.: *Універсітэт*, 19.04.2021. № 6 (2243). С. 6).

Але, на жаль, падобнае даволі часта сустракаецца і ў штотыднёвіку нашай творчай інтэлігенцыі, перш за ўсё пісьменнікаў. Напрыклад, вось як — быццам бы з удзячнасцю і павагай да правачага праваслаўнага архіерэя — было ў ім напісана: «...За гэтую творчую сустрэчу трэба дзякаваць і *арцыбіскупу Гомельскай епархіі Стэфану*, пры падтрымцы якога выйшаў зборнік» (Гл.: *Літаратура і мастацтва*, 17.12.2021. С. 7). За такое тытулаванне можна было і пакрыўдзіцца. Ды яшчэ горш і небяспечней, калі мешаніну моўнай і веравызнаўчай свядомасці навязваюць нашым дзецям, каб яны замест слоў правільных ужывалі крыва пераброўленыя, гаворачы і пішучы абразы, а не *ікона*, *анёл*, а не *ангел*, *дабрашчасны*, а не *блажэнны*, *бласлаўлённе*, а не *благаслаўленне*, *біскуп*, а не *епіскап*, *цвінтар*, а не *паперыць*... І нават — няхай даруюць усе святыя! — *свята-слоўе* замест стараславянскага і рускага *празднісловіе*... (Гл.: *Духовность и патриотизм: факультативные занятия*

«Основы духовно-нравственной культуры и патриотизма»: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения. — Мн., 2021, 2022). Апошні прыклад асабліва трывожны з-за таго, што ў склад аўтарскага калектыву і рэдакцыйнай групы згаданага дапаможніка ўваходзілі праваслаўныя свяшчэннаслужыцелі...

Рэагуючы на такую, выдавочна прыкруую, сітуацыю з выкарыстаннем беларускамоўнай праваслаўнай лексікі, Беларуская Біблійная Камісія (ББК) падрыхтавала адпаведны слоўнік, які разлічваўся ў першую чаргу на нашых журналістаў, і выдала яго да Дня беларускага пісьменства 2022 года. Звесткі пра ББК варта было б выкласці падрабязней, але гэта, калі спатрэбіцца, ужо іншым разам. Тут і цяпер адзначым толькі тое, што: тры дзесяцігоддзі названая камісія займалася перакладам Свяшчэннага Пісання на беларускую мову, узважаючы кожнае слова, і на падставе гэтага вопыту склала «Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі», прапанаваўшы яго шырокай грамадскасці — спачатку ў царкоўнай перыёдыцы, а затым і асобным выданнем. Дазволю сабе нагадаць, што рэцэнзія на гэты слоўнік была змешчана ў трох перыядычных выданнях рэспублікі, уключаючы «ЛіМ» (Гл. *ЛіМ*, 16.09.2022. С. 7). Па-нармальнаму, не лішняй была б і дыскусія з мэтай паспрыяць асэнсаванню рэальнага стану і перспектывы прысутнасці сучаснай беларускай мовы ў Праваслаўнай Царкве, а таксама ў практыцы іншых канфесій. Між тым на старонках нашага штотыднёвіка дыскутаваць ніхто не пажадаў,

а ўсё далей пайшло так, як было раней. Каб пазбегнуць абвінавачвання ў галаслоўнасці, давайце разам згадаем выдавочныя агрэхі ў матэрыялах за мінулы год (памылкі вылучым курсівам і падкрэслім; ну а тлумачыць кожны выпадак будзем тады, зноў жа, калі дазваляць умовы):

«...Цыкл, прысвечаны Марыі Егіпецкай, і кампазіцыю “Паходжанне *сумленных* (?) дрэў Жыватворнага Крыжа...” (*ЛіМ*, 10.03.2023. С. 3.); «*Блаславёныя* Сожам» (*ЛіМ*, 23.06.2023. С. 14); «...У верхнім замку ўзвялі мураваную царкву Святога *Міхала*, у Ніжнім — царкву *Звеставання*» (*ЛіМ*, 23.06.2023. С. 15); «На выстаўцы ў НЦСМ прадстаўлены карціны “Абмыванне ног”, “Нясенне крыжа”, “Аплакванне Хрыста. *Палажэнне ў труну*” і “Хрыстос у *труне*”» (*ЛіМ*, 10.11.2023. С. 12); «Мерапрыемства было арганізавана Брэсцкай епархіяй Беларускай праваслаўнай царквы і праходзіла на базе Свята-*Раства*-Багародзіцкага жаночага манастыра ў Брэсцкай крэпасці» (*ЛіМ*, 16.09.2023. С. 13); «*Ананас* Філіповіч... Святы Харалампій, *біскуп* Магнезіійскі, святыя *верныя* князі

Барыс і Глеб...» (*ЛіМ*, 16.09.2023. С. 13); «Цэнтральны іконаграфічны вобраз які прасочваецца ў алтарных палотнах “Маці Божая з немаўляці Хрыстом” і “Святы *Юзаф* з Хрыстом” — адлюстраванне ўзору сямейнага жыцця. Пачэснае месца ў экспазіцыі занялі абразы «*Маці Божая Вострабрамская*» і «*Маці Божая Бялыніцкая*»» (*ЛіМ*, 22.09.2023. С. 2); «...у дзень свята Іаана *Галавасека*» (*ЛіМ*, 22.12.2023. С. 15); «Ноч перад *Расством* Хрыстовым» (*ЛіМ*, 29.12.2023. С. 8); «З *Калядамі*, са святкамі / Я вас віншую, людзі! / Хай з *Божым Нараджэннем* / Усё ў вас добра будзе!»» (*ЛіМ*, 29.12.2023. С. 8). Паколькі пералік спыняем на тэматыцы зусім свежай, то дзеля справядлівасці трэба адзначыць, што ў першым нумары 2024 года тэкст першай старонкі змяшчае тройчы ўжытае правільна, хоць і не зусім прывычна для многіх чытачоў выдання, слова «*Раждзаство*» (*ЛіМ*, 5.01.2024. С. 1). Зрэшты, і ў некаторых іншых выпадках памылковага словаўжывання ўдавалася пазбягаць, нягледзячы на ранейшы псеўдапурызм — у надрукаваным (афіцыйным) тэксце віншавання Кіраўніка дзяржавы Мітрапаліту Веніяміну захавана так, як і павінна быць: «Мудрае пастырскае слова заўсёды настаўляе вернікаў будаваць сваё жыццё ў адпаведнасці з высокімі хрысціянскімі ідэаламі, *благаслаўляе* на стваральную працу, падтрымлівае міжрэлігійны і міжканфесійны дыялог» (*ЛіМ*, 22.09.2023. С. 2). Ну а калі працяг заведзенай гаворкі на гэтую тэму ўсё ж такі патрэбен, то выказваем гатоўнасць падзяліцца «саборным» досведам наконт выкарыстання ў сучаснай беларускай мове паняцця і слова «Раждзаство» — таго, што каландарна для ўсіх блізкае, а вось граматычна для многіх не зусім. У прыватнасці, варта было б паразважаць разам, ці можна, а таксама ці патрэбна замяніць яго «Калядамі».

Іван ЧАРОТА,
доктар філалагічных навук, прафесар,
сакратар Беларускай Біблійнай Камісіі

Надзейнае пабрацімства

Навагоднія дні ў казахстанскага часопіса «Простор» святочнымі аказаліся ўдвая. Яго стваральнікі разам з аўтарскім актывам і шматлікімі чытачамі не толькі падводзілі вынікі адыходзячага года. Яны згадвалі 90-гадовую гісторыю выдання, якая пачалася ў снежні 1933 года, і ўвесь гэты перыяд часопіс стойка супрацьстаяў выпрабаванням супярэчлівага часу.

Першы нумар часопіса выйшаў пад назвай «Казахстан». Пасля гэта былі «Советская литература Казахстана», «Литературный Казахстан», «Литература и искусство Казахстана», «Советский Казахстан». З 1960 года часопіс атрымаў назву «Простор» і адпавядае ёй у поўнай ступені.

Безумоўна, у першую чаргу варта сказаць пра яго ролю ў літаратурным жыцці самога Казахстана. З першага нумара была паднята планка высокага мастацкага ўзроўню твораў, аўтарамі якіх выступалі вядомыя казахскія пісьменнікі Сакен Сейфулін, Беімбет Майлін, Ільяс Жансугураў, Таіра Жарокава. На яго старонках у рускіх перакладах друкаваліся творы Мухтара Аўэзава, Ільяса

Есенберліна, Сабіта Муканава, Габідзе-на Мустафіна. Тут дэбютаваў з вершамі Алжас Сулейменаў і раманамі Ануар Алімжанаў.

«Простор» — часопіс рускамоўны, і таму палітра імён рускіх літаратараў таксама стала яго ўпрыгажэннем. У розныя часы ў часопісе друкаваліся

творы Ганны Ахматавай, Марыны Цвятавай, Восіпа Мандэльштама, Барыса Пастэрнака, Андрэя Платонава.

У 1960—1980-я гады «Простор» быў адным з самых папулярных літаратурных выданняў на тэрыторыі былога Савецкага Саюза. Яго наклад перавышаў 50 тысяч экзэмпляраў, а ў канцы 1980-х дасягнуў нават 160 тысяч.

На юбілейных урачыстасцях саветнік Прэзідэнта Рэспублікі Казахстан Малік Атарбаеў агучыў віншаванне Кіраўніка дзяржавы Касыма Такаева і ўручыў яго рэдактару часопіса Фархату Тамендараву. А некаторыя старэйшыя аўтары «Простора» атрымалі падзякі ад Прэзідэнта Рэспублікі Казахстан.

У гэты дзень згадвалі рэдактараў выдання Івана Шухава, Дзмітрыя Снегіна, Веніяміна Ларына, Генадзя Талмачова, Расціслава Пятрова, Вольгу Шыленка, Валерыя Міхайлава.

«Добраму настрою спрыяла і віншаванне ад Саюза пісьменнікаў Беларусі, — расказвае намеснік рэдактара часопіса, народны пісьменнік Казахстана з беларускімі каранямі Любоў Шашкова. — Нам было прыемна, што ў гэты дзень і нашы беларускія сябры далучыліся да асэнсавання значнасці літаратурнага часопіса на вялікай прасторы. Радуюся надзейнаму літаратурнаму

пабрацімству, якое звязвае пакаленні нашых творцаў».

Што гэта менавіта так пацвярджае і тэкст беларускага віншавання:

«Дарагія сябры! Навіна аб 90-годдзі часопіса “Простор” даляцела да Беларусі і шырока абмяркоўваецца ў нашых літаратурных колах. У гэтую дату ўпісваецца велізарная духоўная спадчына, захаваная пакаленнямі стваральнікаў часопіса, у тым ліку, іх лёсы, часам вельмі няпростыя, поўныя трывог і цяжкасцей.

Ды і сам часопіс — гэта свайго роду змагар за веліч мастацкага слова. Насуперак усім перыпетыям часу, ён даказаў сваю здольнасць быць маральным арыенцірам грамадства, адлюстраванне і сам час, стаўшы свайго роду яго летапісам.

Для нас, беларусаў, вельмі дорага гэтае знакавае казахстанскае выданне. У яго гісторыю ўпісаны і беларускія старонкі. Многія аўтары ганарача сваімі публікацыямі ў “Просторе”. Мы рады быць разам! Праз адлегласці нас яднае стваральнае слова, якое мацуе сяброўства паміж намі, пісьменнікамі, паміж нашымі народамі.

Жадаем вам, дарагія калегі, паважных аўтарскіх часопіса і шматлікіх яго чытачых прыемных, хвалюючых сустрэч з новымі нумарамі “Простора»».

Марыя ЛІПЕНЬ

Бурштыनावыя кроплі

Напрыканцы 1986 года маёй сям’і з чатырох чалавек Літфонд выдзеліў новую трохпакаёвую кватэру ў мікрараёне Вясянкі. Калі мы перасяліліся, узнікла праблема. Наша Юля вучылася тады ў 1 класе школы № 108, што знаходзілася на вуліцы Мендзялеева. Гэта быў адзіны клас, дзе навучанне вышло на роднай мове. Адлегласць вырасла ў два разы, раніцай цяжка было сесці ў аўтобус ці тралейбус.

Вясной мая жонка Марыя ўбачыла аб’яву: калі будучы заявы бацькоў, у Вясянцы адкрыецца першы беларускі клас, дзе навучанне вышло на роднай мове. Адлегласць вырасла ў два разы, раніцай цяжка было сесці ў аўтобус ці тралейбус.

— Навошта? — насцярожылася начальніца. — Я не маю права, мы самі зробім апытанне.

А праз некалькі дзён у наш лімаўскі пакой заглянуў Анатоль Клышка, які працаваў у рэдакцыі «Полымя». Я сказаў, што хачу падняць тыраж яго славу-тага «Буквара» і дадаў:

— Праўда, ёсць закавыка...
— Якая? — спытаў Анатоль Канстанцінавіч.

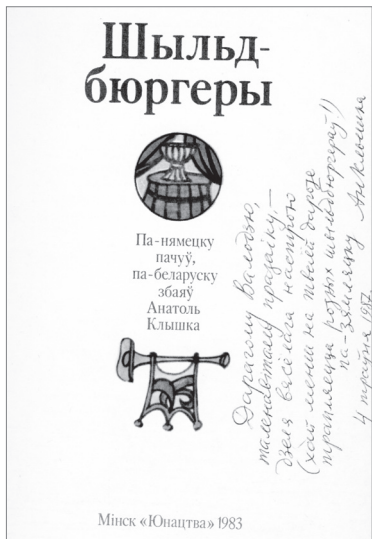
— Завучыха не дала мне адрасы, дзе жыў бы дзеці.

— Не адступай, — прашапялявіў Анатоль Канстанцінавіч, — цвердалобых цяжка пераканаць...

Ён выйшаў на калідор, але хутка вярнуўся, паклаў на мой стол кнігу з вясылым малюнкам на вокладцы. На рабым парсючку ехаў блазен, трымаючы над галавой штандар. Кніга называлася «Шыльдбюргеры», на тытульнай было пазначана: «Па-нямецку пачуў, па-беларуску збаяў Анатоль Клышка». Побач стаяў аўтограф, напісаны прыгожым настаўніцкім почыркам: «Дарагому Валодзь, таленавітаму празаіку, — дзеля вясылага настрою (хай менш на тваёй дарозе трапляецца розных шыльдбюргераў!) Па-зямяцку Ан. Клышка. 4 траўня 1987 г.»

— На свеце заўсёды хапала дуронікаў, — падміргнуў мне зямляк, — ад іх дурноцця нават разумныя павесіць нос.

А ў прадмове да «Шыльдбюргераў» ён патлумачыў: «Гэтыя гісторыі вучаць шанаваць розум, паказваючы, да чаго даходзяць людзі, калі яны адвучваюцца самастойна думаць, калі паддаюцца хоць бы якой агульнай дурноце, прывыкаюць да яе, а дабрабыт і спакой ставяць вышэй за ўсё...»

Летам мы з сябрамі абышлі дзесяткі кватэр і нам удалося арганізаваць беларускі клас, у якім займаліся трынаццаць вучняў. На наступны год адкрыўся яшчэ адзін першы клас, на трэці год — таксама...

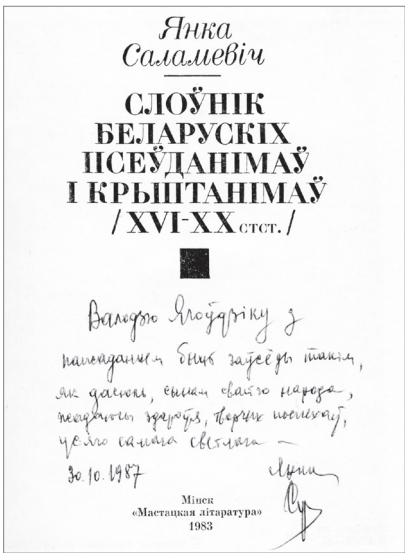
Памятаю, як на свяце «Буквара» аўтар загадваў першакласнікам загадкі.

* Працяг. Пачатак у № 2 за 2024 год.

У мяне ёсць здымак, дзе мы сфатаграфаваліся перад класнай дошкай, на якой вялікімі літарамі напісана: «МІР. МАМА. РАДЗІМА».

Восенню 1987 года лімаўскі шэф Анатоль Ільч Вярцінскі накіраваў мяне на курсы павышэння кваліфікацыі ідэалагічных кадраў у Рэспубліканскую партыйную школу, хоць я не насіў каля сэрца партыйнага білета.

Трапілі на курсы разам з Янкам Саламевічам, які загадваў рэдакцыяй у выдавецтве БелСЭ. Мы зямлякі, або два паходзім са Слонімсчыны. У маёй дамашняй бібліятэцы быў яго «Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў», а таксама кніжка дзіцячых сорагавораў «Мама Мышка сушыла шышкі», аздобленая прыгожымі ілюстрацыямі мастачкі Таццяны Беразенскай.

Іван Уладзіміравіч спытаў, над чым я працую, што цікавае прачытаў. Я сказаў, што нядаўна запісаўся ў бібліятэку Акадэміі навук, хачу пагартаць «Нашу Ніву» і нечакана пачуў:

— У мяне ёсць амаль усе гадавікі, магу пазычыць на пару тыдняў.

Праз тыдзень я вярнуўся дамоў з «нашаніўскімі» падшыўкамі. Сапраўды, ажно страпанулася сэрца, калі на пажоўклых старонках знайшоў звесткі пра свае родныя Кастровічы:

«З Кастравіцкай вол. Слонімска. пав. пішуць. Ужо заглядае мужыком у вочы голад. Цэна на хлеб вельмі паднялася: заработкаў німа. Па вёсках людзі надта хварэюць на тыфус. Ратунку нікога німа. Фэльчары аб гэтым не даносяць доктаром, каб не прыйшлося ездзіць да хворых». («Наша Ніва», № 10, 9/22/ марца 1907 г.).

«З Кастравіцкай вол. Слонімскага вучэда. Нашы мужыкі калісь думалі, што несправядлівасць па валасных судах пануе дзеля таго, што суддзі не палучаюць пэнсіі. Прыйшоў час, што прыказалі даць суддзям пэнсію, а крыўды ня толькі ня выявілі, але нават не паменшылі. Усё-такі праўда ляжыць у той самай кішэні, дзе і грошы». («Наша Ніва», № 14, 6/19/ апырыля 1907 г.)

Аўтарам допісаў быў Міхалка Берабендзя. Я пацікавіўся, чый гэта псеўданім.

— Настаўніка Міхася Рамановіча, — сказаў Іван Уладзіміравіч. — Нарадзіўся ён у 1850 годзе, а больш я нічога аб ім не ведаю...

Аднойчы ў аўдыторыю, дзе мы займаліся, заявіўся Савелій Паўлаў — загадчык аддзела прапаганды ЦК КПБ, які ваўкавата зіркаў на ўсіх спадылба. У лекцыі ён прывёў прыклад, як савецкім людзям навязваюцца чужыя ідэалы. Аказалася, рэдакцыя «ЛіМа» клапоціцца пра касцёлы і такім чынам прапаведуе каталіцызм.

Месяц таму ў нашай газеце было апублікавана пісьмо з мястэчка Краснае, што пад Маладзечна. Чытач абуралася на так званых горных турыстаў, якія аблюбавалі для трэніровак сцены мясцовага храма. Прамаўчаць — сябе не паважаць.

— «ЛіМ» не прапаведуе каталіцызм, — запярэчыў я лектару, — а дбае пра захаванне архітэктурных помнікаў.

Заканчэнне курсаў мы адзначылі ў бары, непадалёк ад партыйнай школы. Янка Саламевіч дастаў з партфеля і ўручыў мне «Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў». Я сказаў, што маю такі даведнік.

— Гэта імяное выданне, — патлумачыў аўтар, — а свой падары каму-небудзь на дзень нараджэння...

На тытульнай старонцы быў дарчы надпіс: «Валодзь Ягоўдзіку з пажаданнем быць заўсёды такім, як дасюль, сынам свайго народа, жадаючы здароўя, творчых поспехаў, усяго самага светлага — Янка Саламевіч. 30. 10. 1987.»

Нягледзячы на цяжкую хваробу, Іван Уладзіміравіч паспеў падрыхтаваць да друку двухтомны «Слоўнік беларускіх псеўданімаў» — сваю галоўную кнігу. Яна засталася ў рукапісе, але калісьці абавязкова ўбачыць свет.

«Лімаўскі» аддзел тэатра, музыкі і кіно, якім амаль два дзесяцігоддзі кіраваў Барыс Бур’ян, быў побач з рэдакцыяй часопісаў «Полымя» і «Беларусь». У даваенны час Барыс Іванавіч служыў у расійскіх тэатрах, потым ваяваў. Ён выдаў некалькі апавесцей, нарысаў пра майстроў сцэны, перакладаў на рускую мову беларускую прозу. З ім сябраваў Алесь Пісьмянкоў, якога «палымянцы» пераманілі з «ЛіМа» ў свой аддзел навукі і мастацтва. Бывала, Пісьмянкоў зазірне ў мой кабінет і махае рукой:

— Давай пагамонім з Бур’янам!..

Адразу пасля вайны Барыс Іванавіч быў карэспандэнтам БелТА. Я запамніў расповед, як летам 1946 года яго паслалі ў Белаежскую пушчу. Там адкрыўся зубрапітомнік, куды з Польшчы прывезлі зубра Пугінала і дзвюх зубрыц — Кулю і Пурпуру.

Мы абмяркоўвалі свежыя публікацыі, тэатральныя прэм’еры. Неяк у размоўе Барыс Іванавіч прыгадаў Валянціна Таўлая. Ён асабіста быў знаёмы з паэтам, які заўчасна памёр у красавіку 1947 года. Я сказаў, што рэвалюцыйная паэзія застанецца толькі ў гісторыі літаратуры, бо не выклікае водгук у сучаснага чытача.

— Ты памыляешся, — запярэчыў Бур’ян. — Таўлай выдатны лірык, майстар гукавой экспрэсіі, метафарычнай страфы. Паслухай, як здорава гучыць:

Глядзі ў ваўчок як дзень, так ноч, —
не ўбачыш, чорт зірматы,
што я заўзята і даўно
нілюю вершам кматы.

Атрымаўшы пенсію, Барыс Іванавіч пакінуў аддзел на дасведчаную ў тэатральна-мастацкіх справах Святлану Берасценю. Потым ён перадаў мне сваю новую кнігу «І толькі надпіс...» з творчымі партрэтамі Міхася Лынькова і Пімена Панчанка, Аркадзя Куляшова і Заіра Азгура, Валянціна Таўлая і Варлена Бечыка. На першай старонцы быў аўтограф: «Валодзя, ёсць у тваім таленце дзівоснае спалучэнне рамантычнай і нават казачнай акрыленасці з вельмі зямной цвярозасцю, і гэта варта захоўваць у тым суладдзі, што дала табе прырода. Дык жа заходзівай на карысць Хараства! Барыс Бур’ян. 23. VI. 88 г.»

Мы доўга не бачыліся, пакуль выпадакова не сустрэліся ў кнігарні. Я пачуў, як за спінай стукае кічка. Азірнуўшыся, адразу пазнаў знаёмую постаць з лыжнай палкай у руцэ.

— Валодзя, ці добра бегае тваё пяро? — спытаў Барыс Іванавіч.

— Не надта, бо заняты чужымі опусамі...

— А я цябе помню маладзёнам. Не адлыньвай, прывяжыся да стала!

— Як вы пачуваеце сябе, дзядзька Барыс?

— Па ўзросце, браце, па ўзросце... Летась размяняў дзвяты дзясятка.

Мы паразмаўлялі хвілін пяць. Потым ён купіў адрыўны календар «Родны край» і падаўся да выхаду, звонка па-стукваючы кічкам.

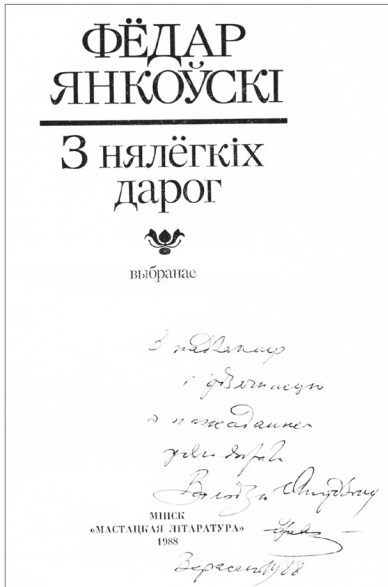
Так павялося з 70-х, яшчэ студэнцкіх гадоў. Калі выпадала вольная хвіліна, я наведваўся ў кніжны магазін, дзе працаваў букіністычны аддзел. Адна такая кнігарня была на праспекце, непадалёк ад ЦУМа, другая на Камсамольскай вуліцы, цяпер там крама моднага адзення. Пазней, у сярэдзіне 80-х гадоў, у Траецкім прадмесці адкрыўся букіністычны «Вянок».

Мяне цікавілі прыжыццёвыя выданні Буніна або Купрына. Іх можна было набыць, адшкадаваўшы пяць ці дзесяць рублёў са стыпендыяй. Беларуская літаратура, прынамсі нашаніўскай пары, траплялася рэдка і каштавала значна даражэй.

Міналі гады, звычка засталася. Адночы, заглянуўшы ў «Вянок», убачыў на паліцы кнігу Янкі Брыля «Акраец хлеба» з прыгожай супервокладкай. Разгарнуў і не паверыў вачам: на тытульнай старонцы быў дарчы надпіс, які пачынаўся словамі: «Дарагому другу Федзь Янкоўскаму...»

Зразумела, Фёдар Міхайлавіч не прамыняў бы такі падарунак на грашовую перку. Як жа ён апынуўся на гэтай паліцы?

Я набыў кнігу, але ніяк не мог адважыцца пазваніць. Прафесар, доктар навук, аўтар шматлікіх мовазнаўчых кніг... Як ён зрэагуе на такі фокус? І ўсё-ткі набраў хатні нумар.

— Адзін малады пісьменнік папрасіў перадаць вам яго кнігу. Калі будзеце паблізу, зазірніце да нас.

— Добра, — пачулася ў адказ, — я акурат збіраўся да палымянцаў.

Неўзабаве Фёдар Міхайлавіч завітаў у рэдакцыю. Невысокі, з кусцістымі бровамі, чорнымі валасамі, кранутымі сівай. Я дастаў з шуфляды «Акраец хлеба».

Убачыўшы аўтограф, ён паківаў галавой: — На прыёбрах у новую кватэру я наняў двух грузчыкаў. Відаць, гэта былі Янкавы чытачы...

І, паклаўшы ў партфель кнігу, дастаў адтуль іншую, значна большую, з вокладкай, абцягнутай шэрай, быццам даматканай, тканінай. Прысеў за стол, узяў ручку, усміхнуўся:

— Я таксама малады пісьменнік. Мне было за пяцьдзесят з гакам, калі выдаў першы зборнік аBRAЗКОЎ.

Кніга выбраных твораў «З нялёгкіх дарог» убачыла свет да 70-годдзя аўтара. На маім экзэмпляры ёсць аўтограф, напісаны дробнымі, як зырыяткі, літарамі: «З падзякаю і ўдзячнасцю з пажаданнем усяго добрага Валодзь Ягоўдзіку. Фёдар Янкоўскі. Верасень 1988 г.» Яго абразкі і апавяданні — нібыта камертон, па якім я правяраю сябе, калі спрабую штосьці сказаць.

«Я пішу. Але пакрысе і не спяшаючыся. На паперу кладу радасці маю. Кладу і боль мой. Перажытае. Не спяшаюся прыдумляць...»

Уладзімір ЯГОЎДЗІК

Новы погляд на звычайнае

Анімалістычнае мастацтва нязменна выклікае вялікую цікавасць у гледачоў. У аматараў гэтага жанру яшчэ ёсць магчымасць наведаць праект «ZOOART», які сабраў значную калекцыю анімалістычных твораў у прасторы адной галерэі.

Кацярына Свірыд «Каток ды клубок».

Выстаўка падрыхтавана куратарамі, членамі секцыі дэкаратыўнага мастацтва Беларускага саюза мастакоў Ганнай Амбросавай і Вольгай Сямашка. Мэта праекта — пазнаёміць з новым бачаннем анімалістычнай тэматыкі ў сучасным беларускім мастацтве, прадставіць творцаў і іх творы, зробленыя ў розных тэхніках і матэрыялах.

Гэты жанр нагадвае аб сувязі з прыродай. Анімалістыка дае магчымасць творцу паглядзець на прыроду з іншага боку і ў яе адвечным і бясконцым руху знайсці спакой. Чалавек, які доўгі час лічыць сябе вышэйшай істотай на планеце, зноў вяртаецца да вытокаў і захапляецца разнастайнасцю жывёльнага свету.

Прадстаўлены работы 44 беларускіх творцаў, сярод якіх члены Беларускага саюза мастакоў, а таксама студэнты і выпускнікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Тут творы Лявона Трацэўскага, Аляксандра Трускаўскага, Ліліі Нішчык, Максіма Калтыгіна, Валянціны Іваньковай і іншых.

Галерэя падзелена на пяць тэматычных зон, дзе можна ўбачыць розныя скульптуры жывёл у адпаведнасці з іх асяроддзем. Так, адна зала цалкам прысвечана марской тэматыцы: тут рознакаляровыя выявы рыб, медуз і іншых на-

сельнікаў акіяна, зробленыя пераважна са шкла і каменю. У другой зале — разнастайныя насякомыя і паўзуны, а таксама фантастычныя істоты з дрэва, бронзы, гліны і шмотавай масы. Асобныя залы прысвечаны птушкам, хатнім і дзікім жывёлам з фарфору, шмотавай масы, дрэва...

Праект «ZOOART» уражвае разнастайнасцю форм і дае магчымасць па-новаму зірнуць на навакольны свет. Тое, што ў паўсядзённым жыцці здаецца звычайным, у мастацкай інтэрпрэтацыі набывае каштоўнасць і новы сэнс.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Максім Калтыгін «Істота 1».

Жанна Марозава «Маўклівасць».

Юген Адзіночанка «Сустрэча».

Лілія Нішчык «Ігуана».

зваротная сувязь

Зіма раскрыла снежныя абдымкі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». Гэтым разам пісьменнік распавядае пра Генадзя Бураўкіна. У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» — сустрэча з крывавіцкім Віцебска, кандыдатам гістарычных навук Мікалаем Піваварам. У праграме «Літаратурная анталогія» пабудуем — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — радыёкампазіцыя па творы Льва Талстога «Крэіцэрава саната» (у выкананні Уладзіміра Рагаўцова).

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў. У праекце «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Канстанцыі Буйло ў выкананні Маргарыты Захарыі. Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх. Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа». У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

- 22 студзеня** — у кнігарню «Кніжны клуб пісьменнікаў» (вул. Кісялёва, 4) на творчую сустрэчу Міхася Пазнякава з юнымі чытачамі. Пачатак у 12.00.
- 23 студзеня** — на літаратурную сустрэчу «Зімовае чараўніцтва» ў клубе «Азарэнне» пры Дзяржаўнай установе «Тэрытарыяльны цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Савецкага раёна г. Мінска» (вул. Казлова, 2). Пачатак у 17.30.
- 25 студзеня** — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» (вул. Рафіева, 7). Госць — Уладзімір Мазго. Пачатак у 11.00.
- 25 студзеня** — у публічную бібліятэку № 1 імя Л. М. Талстога (вул. Маскоўская, 18) на адкрыццё выстаўкі мастацкіх работ вучняў гімназіі № 75 г. Мінска паводле вершаў Міхася Пазнякава. Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Вязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vvi.zvazda.by
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vvi.zvazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Вязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
18.01.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 793

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 144
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.
ISSN 0024-4686

